

SLOVENSKÉ NÁRODNÉ NOVINY

Ročník 35
39/2020
26. september 2020

Cena 0,60 €

Ludovít Štúr

ZALOŽIL EUDOVÍT ŠTÚR 1. AUGUSTA 1845

VYDÁVA MATICA SLOVENSKÁ

AJ TICHOU HROU SO SLOVAMI
MOŽNO POVEDAŤ VEĽMI VEĽA
Strana 4.

SÚBOJ TRUMP – BIDEN:
TERAZ ALEBO NIKDY!
Strana 5.

SPOLOK SVÄTÉHO VOJTECHA
MÁ UŽ STOPÄTDESIAŤ ROKOV
Strana 6.

PRINÁŠAME DRUHÚ ČASŤ
LŽÍ O MATICI SLOVENSKEJ
Strana 8.

MALIAR A SPISOVATEĽ J. ALEXY
ODIŠIEL PRED POLSTOROČÍM
Strana 10.

SLOVO O SLOVENSKU

V dnešných komplikovaných časoch politickí rivali cítia potrebu čím rýchlejšie vyúchať, no najmä vymyslieť niečo riadne kompromitujúce, aby svojim konkurentom poriadne podrazili nohy. Žijú a konajú v stave permanentne nedočkavého nepráva. Nedočkavého preto, že sa už nemôžu dočkať, kedy sa zmocnia vlády, a táto netrpezlivosť je pre nich príznačná. V nepráve preto, že sa chytajú každej slamky, a je im absolútne jedno, či fakty dehonestujúce ich rivalov sú pravdivé, alebo nie. Hlavné je podať ich verejnosti s patričným ohlušujúcim hlukom, s rinčaním činelov a s dunením tam-tamov, navodzujúcich hĺbku pralesa. Trúbiť do sveta ich veľkú vinu a trúbiť ju na poriadne veľkých trúbach, aby to bolo počuť všade po celej zemeguli a aby voliči od tohto trúbenia ohlúpili natoľko, že už nerozoznajú pravdu od ľži, nadobudnú presvedčenie, že pravda o skutočnom stave vecí spočíva nie na faktoch, ale na veľkosti trúb, ktorými sa oznamuje svetu, čiže trúbi.

Tým, ktorí na týchto mediálnych trúbach trúbia, veľmi ochotne pomáhajú dobre platení kriklúni, a je celkom jedno, či majú hlasy piskľavé, alebo hrubé, silne pripomínajúce brechanie psieho dôchodcu, ktorý si celé desaťročia poctivo plnil svoju strážnu povinnosť. Nečudo teda, že jeho hlas znie chrapľavo či dokonca sipľavo, veď všetko má svoju životnosť, aj telesné orgány.

Vraj verejnosť chce zmenu, tvrdia títo mýtnici. Ale akú zmenu – to konkrétne už neobjasnia. Zmenu pre zmenu, čiže zmenu formálnu, len aby sa nepovedalo, alebo zmenu zmysluplnú, teda takú, ktorá prispieje k zlepšeniu životnej úrovne obyvateľstva – konštruktívnym riešením naliehavých problémov? Nevedno. Hovorila iba o zmene a – to je všetko.

Čím menší pes, tým viacej zlostí je v ňom. Niektorí pišti tak zúrivo, že chudák človek má neodbytný pocit, že ho od zlosti každú chvíľu roztrhne na dve polovice. A márne sa usiluje pochopiť prečo. Nadarmo si láme hlavu, ubolenú mnohými inými (možno dôležitejšími) problémami. Nakoniec mu nezostane nič iné, len uveriť tomu, čomu už celé tisícročia celkom samozrejme veria milióny (či dokonca miliardy) ľudí so zdravým sedliackym rozumom. Piskľavo brešúci psík breše tak zúrivo preto, aby ukázal tým, čo ho vedú na remienku, že jedlo, ktoré mu každý deň dávajú, si naozaj zaslúži. Veru tak!

Milan ZELINKA

Andrej Hlinka patrí medzi troch najvýznamnejších Slovákov našej histórie

Matica osadila v Košiciach Hlinkovu bustu

Text a foto: Veronika MATUŠKOVÁ, Martina MATEČKOVÁ

Za prítomnosti predstaviteľov Matice slovenskej, samosprávy a cirkví, ale aj predsedu Národnej rady SR odhalili košičskí maticiari bustu rímskokatolíckeho kňaza, národovca a politika Andreja Hlinku. Ich motiváciou bolo nielen uctiť si jednu z najvýznamnejších osobností slovenského národa, ale aj vyzdvihnúť jeho zásluhy ako aktívneho maticiara, či upozorniť na to, že Hlinka si nezaslúži nálepku kontroverznosti.

Od 16. septembra 2020 má svoje miesto na rohu ulíc Hlinkova a Komenského pri Parku duklianskych obetí v Košiciach Andrej Hlinka, ktorý mesto navštevoval. Zarádžeme ho medzi troch najvýznamnejších Slovákov našich dejín, a to vedľa Ludovíta Štúra a Milana Rastislava Štefánika. „Musíme takéto busty stavať, aby sme aj týmto pripomenuli mladým ľuďom, ktorí sa možno tak nezaujímajú o históriu, že aj oni žijú dnes v samostatnom Slovensku vďaka takýmto veľikánom, ako bezpochyby Andrej Hlinka bol,“ povedal po odhalení busty predseda Národnej rady SR Boris Kollár.

■ TUHÁ MAĎARIZÁCIA

Predseda Matice slovenskej Marián Gešper pripomenul Lex Hlinku: „Existuje zákon o Andrejovi Hlinkovi, ktorý hovorí, že sa Andrej Hlinka zaslúžil o slovenskú štátnosť, ale vlastne i o celý náš národný, kultúrny a politický život. A myslím si, že je našou svätou povinnosťou si ho takto pripomínať. Mnoho vecí možno nám súčasníkom aj uniká. On bol vždy ten, keď Slovensko bolo v tuhej maďarizácii, kto dokázal prebudiť slovenské masy, vedel zjednotiť ľudí rôznych názorov a konfesií a do určitej miery oživil politický život Slovákov pred prvou svetovou vojnou.“ Zároveň ocenil iniciatívu predsedu Miestneho odboru MS v Košiciach-Starom Meste

Matica slovenská osadila v metropole východu Košiciach bustu otca národa Andreja Hlinku. Bustu odhalili predseda MS M. GEŠPER a predseda NR SR B. KOLLÁR. Po slávnostnom akte nasledovala prednáška historika I. MRVU o živote A. Hlinku.

a riaditeľa Domu MS v Košiciach Michala Matečku, ktorý vyvinul enormné úsilie, aby dnes busta Andreja Hlinku stála v metropole východného Slovenska. „Meno Andrej Hlinka sa takmer štyridsať rokov nemohlo vyslovovať. Generácie, ktoré v týchto rokoch vyrastali, poznajú len skres-

lený pohľad na Andreja Hlinku, až po roku 1990 sa Hlinka vrátil do povedomia slovenského národa a boli mu priznané zásluhy o slovenský národ. Národ, ktorý tak miloval, ale hlavne o národ, ktorý miloval jeho,“ povedal M. Matečka. Ako dodal, Hlinka bol pokračovateľom tradície spája-

nia katolíkov a evanjelikov: „Po kolárovske-hamuliakovskej generácii a moysesovsko-kuzmányovskej tradícii vzniklo spojenie Andrej Hlinka – otec národa a Martin Rázus – svedomie národa.“ Tiež vyjadril vďaku, že na odhalení sa zúčastnil aj primátor mesta Košice Jaroslav Polaček a starosta mestskej časti Košice-Táhanovce Ján Nigut.

■ RODÁCI Z ČERNOVEJ

Osobne prišiel aj člen Občianskeho výboru mestskej časti Ružomberok-Černová Patrik Habo. Ako poznamenal, už dlho sa nestalo, aby bola odhalená socha Andreja Hlinku. „Ja sa osobne veľmi teším, že táto aktivita vzišla priamo z Matice slovenskej a že prišiel aj predseda parlamentu. Som veľmi vďačný, že my rodáci z Čerbovej a Ružomberka sme tu mohli byť. Je to pre nás veľká česť.“ Nechýbal ani predstaviteľ gréckokatolíckej cirkvi protosynkel – generálny vikár Košickej eparchie Jaroslav Lajčiak. Novú bustu požehnal rímskokatolícky kaplán Blažej Revický z Farnosti sv. Ondreja apoštola a prítomní si osobnosť uctili aj svätou omšou v Kostole sv. Antona Paduánskeho. O kultúrny program sa postarala maticná spevácka skupina Severanka a jeho život a dielo bližšie predstavil známy historik docent Ivan Mrva na Teologickej fakulte v Košiciach.

3 OTÁZKY PRE:

Pavla STANA dlhoročného predstaviteľa Spoločnosti Andreja Hlinku

Andrej Hlinka sa hlásil k Matici slovenskej

• Predstavte nám krátko Spoločnosť Andreja Hlinku.

Zakladatelia jej vložili do vienka starostlivosť o pripomínanie odkazu Andreja Hlinku a jeho aktualizovanie vo všetkých súvisiacich spoločenských dimenziách. V eufórii ponovembrových rokov sa v tomto záujme uskutočnilo množstvo podujatí, presadilo sa pomenovanie verejných priestorov po A. Hlinkovi, postavilo sa viacero pamätníkov. Aj preto napriek pretrvávajúcim snahám o relativizáciu významu A. Hlinku a jeho ľudovej strany sa do istej miery darí udržiavať v pamäti národa o ňom pravdivý obraz. Cieľom by však malo byť dosiahnuť čo najširšiu akceptáciu tejto mimoriadnej osobnosti. Prispeli sme k tomu napríklad účasťou na príprave viacerých publikácií či

dokumentárneho filmu, ktorý odvysielala RTVS, alebo vytvorením krátkych videí šírených v internetovom priestore.

• Andrej Hlinka patrí medzi naše najväčšie osobnosti moderných dejín. Ako osobne vnímate jeho prínos pre slovenský národ?

Na pôdoryse Hlinkovho života, plného priam neveriteľných príbehov, sa plasticky zrkadlí úspešný slovenský príbeh. Veď v čase, keď zomieral, môžeme hovoriť o sformovanom politickom národe, ktorý túžil po svojich právach, po suverenite, budoval si svoje inštitúcie, identitu. Som si istý, že rozhodujúcim spôsobom k tomu prispelo práve Hlinkovo silné presvedčenie, jeho vôľa a komplexná činnosť s jediným cie-

lom – vytrvalo a obetavo dvíhať Slovákov, aby sa povzniesli po všetkých stránkach a boli schopní riadiť si svoj národný život.

• Prednedávnom Matica slovenská odhalila v metropole východného Slovenska bustu Andreja Hlinku. Ako hodnotíte túto aktivitu zo strany národnej ustanovizne?

Košičským maticiárom patrí uznanie a vďaka. Aktívna účasť našej najvýznamnejšej národnej inštitúcie na uchovávaní pamiatky A. Hlinku je nevyhnutná a verím, že aj v budúcnosti sa bude k jeho odkazu hlásiť, tak ako sa on hlásil k Matici slovenskej!

Zhovárať sa: Matej MINDÁR

V SNN 40/2020
SI PREČITATE

■ Mons. Ján SOKOL: Ďakujeme Pánu Bohu za samostatnosť slovenského národa
■ V návale negatívnych následkov koronakrízy zabúdame na dosah brexitu Veľkej Británie
■ Hudba a jej interpretácia vyplňujú vnútorný svet muzikantky Evy GOLOVKOVEJ

Body, ktoré by mali dať odpovede na to ako ďalej s agropotravinárstvom

Chýba koncepcia rozvoja pôdohospodárstva

Štefan ZLATOŠ – Foto: Emil SEMANCO

Zverejnenie návrhu dlhodobej koncepcie poľnohospodárstva a potravinárstva, ktorú v programovom vyhlásení sľúbila vláda Igora Matoviča, sa akosi neuskutočnilo. Do pozornosti tento fakt postavil nielen odbornú verejnosť, ale aj predsedu parlamentného Výboru NR SR pre pôdohospodárstvo a životné prostredie Jaroslava Karahutu.

Slovenský agropotravinársky sektor dlhodobo nie je v dobrom stave. Čo je však horšie, signály, že by sa blížila zmena, stále chýbajú. Aj preto bol zvolaný dozorný poľnohospodársky parlamentný výbor, aby si vypočul argumenty ministra pôdohospodárstva Jána Mičovského a najmä – našiel nejaké svetielko na konci tunela, kde je stále iba tma...

■ ČOSI VZNIKÁ...

Výbor dal aspoň odpoveď na to, či sa niečo vlastne v rezorte pripravuje a čo to je. Minister pôdohospodárstva J. Mičovský uviedol prítomným sedemnášť oblasti, ktorých riešenie by malo dať odpovede na otázky týkajúce sa nielen činnosti ministerstva na najbližšie obdobie, ale najmä nastavenie Stra-

tegického plánu na najbližších sedem rokov. To je mimoriadne dôležité nielen pre celý rezort, ale aj pre samotné ministerstvo, z ktorého už začali odchádzať aj odborníci, ktorí nastúpili do tímu nového ministra.

„Chcem sa poďakovať všetkým členom výboru z koalície, ale aj opozície, ktorí jednomyselne schválili môj návrh uznesenia, kde sme zaviazali ministra Mičovského, aby do 30. 9. 2020 predložil výboru písomne stanovisko k nasledujúcim bodom,“ reagoval predseda parlamentného Výboru NR SR pre pôdohospodárstvo a životné prostredie Jaroslav Karahuta. Uznesenie zaväzuje ministra splniť viaceré úlohy, ale zároveň mu určilo splniť ich v určitých časových horizontoch.

Ministerstvo by podľa neho malo informovať Výbor Národnej rady Slovenskej republiky pre pôdohospodárstvo a životné prostredie o situácii a opatreniach týkajúcich sa registrovaných domácich chovov ošípaných na území SR, o opatreniach v oblasti zníženia populácie diviakov, o systémových opatreniach týkajúcich sa odškodnenia chovateľov postihnutých AMO, kompenzácií nákladov na dezinfekciu a repopuláciu chovov, ako aj o možnostiach vybudovania štátnej kafilerie v nadväznosti na výzvu predsedu Výboru NR SR pre pôdohospodárstvo a životné prostredie.

■ NESTRPIA ODKLADY

Výbor parlamentu zaviazal rezort pôdohospodárstva informovať výbor

Tohtoročná bohatá úroda obilnín prekvapila aj samotných poľnohospodárov.

pre pôdohospodárstvo a životné prostredie o príprave Dlhodobej koncepcie poľnohospodárstva a potravinárstva v zmysle Programového vyhlásenia vlády a príprave Novej pozície SR k Stratégii SR k novej Spoločnej poľnohospodárskej politike pre roky 2021 – 2027. Výbor NR SR pre pôdohospodárstvo a životné prostredie súčasne požiadal Ministerstvo pôdohospodárstva a rozvoja vidieka SR predložiť zloženie pracovných skupín, ktoré sa podieľajú na príprave strategických dokumentov Ministerstva pôdohospodárstva a rozvoja vidieka SR.

„Vláda SR vypracuje dlhodobú koncepciu poľnohospodárstva a potravinárstva so zreteľom na strategické dokumenty Európskej únie,

od ktorej sa budú odvíjať dlhodobé predvídateľné podmienky a garancie štátnej podpory domáceho poľnohospodárstva v štruktúre podľa aktuálnej potreby,“ sľubovala vláda v programovom vyhlásení, ktoré schválila 19. apríla bez časového limitu dokedy treba úlohu splniť. Parlamentný výbor preto požiadal ministra, aby podrobne k tejto téme informoval do konca septembra, teda už o pár dní. Podľa miery odhodlania Jaroslava Karahutu posunúť túto záležitosť z roviny sľubov do praxe možno usudzovať, že parlamentný výbor, ktorý vedie, berie súčasný stav slovenského poľnohospodárstva mimoriadne vážne už odmieta akékoľvek odklady riešení.

Organizátori rušia viaceré kultúrne, ale aj športové podujatia

Kontrola opatrení aj represia

Roman KALISKÝ-HRONSKÝ – Karikatúra: Andrej MIŠANEK

Aj druhá vlna pandémie prináša rôzne obmedzenia, respektíve sa zvyšujú tie predtým prijaté. Vo viacerých štátoch po celom svete vychádzajú ľudia do ulíc protestovať proti povinnému noseniu rúšok. U nás to tak nie je.

Vieme sa správať slušne a zodpovedne a budeme civilizovaní a stále aj kultúrni. Nikto predsa nechce ohroziť svojich blízkych. Pri televíznej obrazovke to azda nehrozí...

■ KULTÚRA V ÚTLME

Európska únia zverejnila výzvu na zachovanie a rozvíjanie kultúrnej identity členských štátov. Aj či najmä počas krízy. Ministerstvo kultúry SR vyhlásilo, že rozdelí jedenásť miliónov eur medzi neštátne kultúrne subjekty. Má to byť cez verejnoprávne fondy. Vyzerá to, že cez Fond na podporu kultúry. Literárny, hudobný aj výtvarný fond majú pozastavené vyberanie príspevkov. Ministerka kultúry Natália Milanová vyhlásila, že je

rezort dokáže štátu ušetriť milióny eur. Či za rok, alebo do konca volebného obdobia, to ešte asi spresní...

Medzitým sa každodenne dozvedáme, čo všetko sa ruší. Tradičné jarmoky, ako ten Radvanský, sú zrušené. Aj všetky akcie okolo vinobrania. Najznámejší festival klasickej hudby na našom území Bratislavské hudobné slávnosti sa tento rok konať nebudú. Napriek všetkému, Slovenské národné divadlo novú sezónu, ktorá je ovenčená storočnicou SND, začalo hoci s tvrdými obmedzeniami.

■ POLICAJNÉ KONTROLY

Divadlo, ale tragikomické, pripomínajú hliadky policajného zboru

v autobusoch a električkách, ktoré nenahrádzajú revízorov, ale kontrolujú, či cestujúci majú nasadené rúška. To isté robia v nákupných centrách, a vlastne vo všetkých verejných interiérových priestoroch. V prípade nedisciplinovaných občanov bez rúšok majú policajti uloženú povinnosť už nielen upozorniť a poučiť hriešnika, ale ho aj nahlasiť na úrady pre zdravotný dozor.

Samotní policajti sú očividne znechutení z toho, že namiesto riešenia závažnej kriminality sú degradovaní na kontrolórov „náhubkov“. Najmä ak si musia vypočuť aj štvavnaté komentáre od už aj tak dosť frustrovaných občanov. Tí sa na policajtov hnevajú

neprávom, keďže muži v uniformách si iba plnia pracovné povinnosti a príkazy nadriadených.

■ CHRÁŇME SA!

Nárast počtu infikovaných všade okolo nás vyzerá hrozivo. Zbytočne budeme šomrať, objektívne musíme brať na vedomie fakty a čísla. Vírus sa už šíri komunitne, a teda reťazovou reakciou. Chceme riskovať zdravie pre malicherné výhrady proti rúškam? Nuž, potom však bude asi neskoro a zbytočne tváriť sa prekvapene, že aj nám sa to môže stať.

Takých tu už bolo, nesmrteľných sú plné cintoríny... Môžeme sa chrániť. Stačí dodržiavať pravidlá, a tie sú zatiaľ v podstate bezbolestné. Na občiansku neposlušnosť a rebéliu má každý vyhradený dostatočný priestor vo svojom byte, no iba ak je tam sám. Môže byť aj bez rúška, môže aj nadávať, ak tým neruší susedov. Inak – zákony platia pre každého, a preto by nám politici a verejní činitelia mali ísť absolútnym príkladom, lebo zbytočne sa vyhovávajú, oni ovplyvňujú to, ako sa budú správať radoví občania...

VŠIMLI SME SI

V priestoroch Knižnice slovenskej štátnosti bratislavského sídla Matice slovenskej sa 16. septembra 2020 uskutočnila prezentácia knihy člena Politologického odboru MS Lukáša Perného Utopisti (Vizionári sveta budúcnosti, dejiny utópií a utopizmu). Moderátorskú úlohu sa ujal ďalší matičiar Roman Michelko.

Varovania bývalých utopistov sa naplnili

Atmosféru prezentácie novej knihy nášho spolupracovníka Lukáša PERNÉHO (prvý zľava) dotvárali nevyhnutné bezpečnostné opatrenia.

Na úvod Roman Michelko poznamenal, že tzv. štandardní politici mnoho ráz nie sú schopní formulovať dlhodobjšie vízie a paradigmy vývoja. Zároveň vyjadril obrovskú radosť z vydania tejto dlhoočakávanej knihy, pretože podľa jeho názoru obsahuje sumárny prehľad kompletného utopistického myslenia od antiky až po súčasnosť. Vysvetlil tiež, že podobné knižné spracovanie vydal ešte v šesťdesiatych rokoch česko-slovenský filozof Milan Šimečka. „Nikto sa takto dlhodobo a systematicky nezaoberal utopistickým myslením.“ Na konci svojho vystúpenia s ľútosťou skonštatoval absenciu slovenských prekladov kníh patriacich do tzv. zlatého fondu svetovej literatúry. Po ňom sa k slovu dostal jeden z hlavných recenzentov slovenských filozof a futuroológ docent Ladislav Hohoš. „Je naozaj záslužná aktivita pána Romana Michelka, že vychádzajú knižky, ktoré majú čo povedať, ak nezapadajú do mainstreamu banalít, čo sa u nás vydávajú.“ Autor knihy Lukáš Perný sa na začiatku vystúpenia poďakoval všetkým prítomným. V skratke priblížil obsah svojho diela. Zároveň vysvetlil, že mnohí utopisti už vtedy predpovedali mnohé technické vynálezy, ktoré sú dnes súčasťou nášho každodenného života. „Moja kniha sa venuje predovšetkým sociálnym víziám, čo sa dá naplniť z hľadiska sociálnych práv. Okrem pracovných práv je to predovšetkým právo na bývanie alebo právo na bezplatnú zdravotnú starostlivosť.“ Počas svojho vystúpenia hovoril aj o varovaniach mnohých utopistov. „Samozrejme, tých vecí, ktoré sa naplnili, bolo veľa. Patrí sem v prvom rade umelá inteligencia, ekologické problémy, nadprodukcia, riziká spojené so slobodou prejavu.“ Po oficiálnej časti programu nasledovala neformálna diskusia.

Text a foto: Matej MINDÁR

Bjørnsonovo rodisko Tynset je vo výhlade na partnerské mesto Ružomberka

Nórsky veľvyslanec v dolnom Liptove

Mesto Ružomberok v minulých dňoch navštívil veľvyslanec Nórskeho kráľovstva Jeho Excelencia Terje Theodor Nervik. Diplomata sa stretol s primátorom Ružomberka Igorom Čomborom, ktorý ho informoval o histórii mesta. Krátke rokovanie s predstaviteľom Nórskeho kráľovstva na Slovensku bolo ozvláštnené aj návštevou veľvyslancu s osobitným poslaním pre granty Finančného mechanizmu Európskeho hospodárskeho priestoru, Nórskeho finančného mechanizmu a Švajčiarskeho finančného mechanizmu Františka Kašického, ktorému pri tejto príležitosti primátor odovzdal Cenu primátora za rozvoj slovensko-nórskych vzťahov.

Vzťahy Nórska a Slovenska sú zblížené najmä pre pôsobenie osobnosti literáta prozaika a publicistu Bjørnstjerne Bjørnsona, ktorý začiatkom 20. storočia citlivo vnímal emancipačné úsilie malých národov, medzi ktoré patril aj slovenský. Zvlášť sa venoval slovenskému národu po tragédii v Černoveji, ktorú vnímal ako vyvrcholenie útlaku rakúsko-uhorskej monarchie proti slovenskému národu. O tejto udalosti publikoval vo svetových časopisoch, a tak sa vďaka jeho zaangažovanosti o Slovákov a Čerňovej dozvedela verejnosť v celej Európe. V tomto roku si Nórsko a svet pripomenuli sto desiate výročie od smrti Bjørnsona, čo bola téma viacerých stretnutí počas návštevného dňa v Ružomberku.

Hlavnou témou rozhovorov však boli záujmy Ružomberka nájsť si v Nórsku partnera. Snahou mesta Ružomberok bolo zblížiť sa s nórskeho mestom Molde, ktoré spolupracovalo s Ružomberkom v deväťdesiatych rokoch. Jeho Excelencia Nervik zástupcom mesta vysvetlil, že v Nórskom kráľovstve je množstvo

menších miest, s ktorými by sa mestu Ružomberok spolupracovalo lepšie.

ČO INÍ NEPÍŠU

Nórsky veľvyslanec Jeho Excelencia Terje Theodor NERVIK pri soche A. Hlinku v blízkosti ružomerskej radnice

Sám navrhol mesto Tynset, ktoré leží na juhu krajiny a svet toto mesto pozná

ako miesto, kde sa Bjørnson narodil. Veľvyslanec Nórskeho kráľovstva si nenechal ujsť ani návštevu miest, ktoré sú spojené s katolíckym kňazom a národovcom Andrejom Hlinkom. Navštívil jeho mauzóleum aj rodný dom. Návštevu v ružomerskej mestskej časti Černová ukončil položením venca pri pamätníku Černovských martýrov.

Terje Theodor Nervik zavítal aj na Katolícku univerzitu (KU), kde spoločne s rektorom Jaroslavom Demkom diskutovali o možnostiach spolupráce medzi KU a niektorou z univerzít v Nórsku. Úprimného privítania sa veľvyslancovi dostalo aj vo Vlkolínci, kde si mal možnosť prezrieť Dom UNESCO, poprechádzať sa po tomto živom skanzene a vypočuť si piesne v podaní ľudovej kapely.

Záver stretnutia veľvyslancu Nórskeho kráľovstva patril návšteve spoločnosti Mondí SCP, kde sa stretol s jej vedením. Zaujímavosťou bolo, že sám veľvyslanec pochádza z oblasti, kde sa papier vyrába, a tak debata sa niesla na vysokej odbornej úrovni.

Text a foto: Tibor ŠULA

Falošná politická korektnosť

Roman MICHELKO

Žijeme v čase falošných pravidiel politickej korektnosti, ktorá je typická tým, že časť názorov či postojov je priam kanonizovaná a časť je nielen nálepkovaná, odsudzovaná a dehonestovaná, ale aj finančne či, nebudaj, trestno-právne sankcionovaná. Nedávno Rada pre vysielanie a retransmisii pokutovala katolícku Televíziu LUX (TV LUX) za kázeň farára Mariána Kuffu. Absurdné. Marián Kuffa je naozaj filantrop, človek, ktorý nedbajúc na svoje pohodlie už celé desaťročia pomáha tým najbiednejším, ľuďom bez domova, bývalým kriminálnikom, zdravotne postihnutým či Rómom. Stará sa o tých, o ktorých by sa mal postarať štát, supluje jeho úlohu, a nič za to nechce. Zdá sa, že toto by ešte súčasný establišment dokázal prežrieť, čo však akceptovať nedokáže, je jeho veľká popularita, a teda aj mien-

kovnosť. Jeho názory sú pritom úplne štandardné v rámci katolíckej cirkvi, je na strane aj nenarodeného života. A práve to sa niekomu zdá neprijateľné.

Katolícka Televízia Lux dávala pred časom priamy prenos z Trnavskej novény, kde jednu zo svätých omší slúžil aj otec Marián Kuffa a veriacim sa prihovoral v homílii. Princiálnosť jeho názorov je všeobecne známa, preto sa asi nemožno čudovať, že veci pomenoval priamo, bez servítok. Za takúto odvážnosť si vysielateľ TV Lux podľa Rady pre vysielanie a retransmisii zasluži pokutu, lebo opozičné názory nedostali rovnaký či adekvátny priestor. Uvedomujú si členovia tejto rady, čo vlastne povedali? Naozaj očakávajú, že má dať katolícka televízia rovnaký priestor antiklerikálnym, liberálnym či ateistickým názorom? Kde je elementárna logika?

Navyše, ako má vysielateľ technicky zabezpečiť všestrannosť názorov v priamom prenose?

Donedávna si ešte mnohí mysleli, že žijeme síce v problematickej, ale predsa len ako-tak demokratickej spoločnosti. Alebo

KOMENTÁR

radní v licenčnej rade predpokladali, že vysielateľ bude červeným perom cenzurovať každý riadok omše významného farára? Ako si vlastne radní v tejto rade predstavujú vysielanie katolíckej televízie? Má po každej kázni vystúpiť nejaká „ikona“ bratislavskej kaviarne, napríklad Michal Havran či niekto z jeho súdka, a podrobiť každú kázeň združujúcej kritike? Človek by aj pochopil, že niečo také sa ako-tak dá očakávať v otvorených debátach či iných diskusných formátoch.

Ale v kázňach? To je absurdné! Aj preto, že žijeme v Absurdistane, dvojica poslancov Národnej rady SR Tomáš Taraba a Ján Podmanický prišli s legislatívnym návrhom, ktorý by takéto konanie licenčnej rade neumožňoval. Odbornými garantmi takéhoto návrhu sú Ján Čarnogurský mladší a Marica Pirošiková, dlhoročná zástupkyňa Slovenskej republiky pred Európskym súdom pre ľudské práva (ESLP). Podľa jej skúsenosti s judikátmi ESLP judikatúra tohto súdu veľmi dbá na to, aby pri takýchto kauzách bola jasne dokazateľná predvídateľnosť. Je jasné, že pri priamom prenose tento parameter nemožno naplniť. To je však čisto právnický pohľad, je tu však aj hľadisko zdravého rozumu. Je predsa absurdné, aby katolícka televízia mala za povinnosť dávať vo svojom vysielacom čase priestor liberálom. Bohužiaľ, tam, kde sa končí zdravý rozum, je asi primeraná len zmena zákona, aby sa podobné prípady neopakovali. Samozrejme, samotná skutočnosť, že podobný legislatívny návrh budú dávať opoziční poslanci, by mohla znamenať, že skončí v koši. Súčasná koalícia sa však pýši tým, že dnešná politická garnitúra je najkonzervatív-

nejšia od vzniku Slovenska. Predkladatelia preto verejne vyzvali, že ak by oni, respektíve ich politická pozícia, mali byť prekážkou presadenia tohto zákona, radi ho dajú k dispozícii komukoľvek z koalícnych zákonodarcov.

A práve v takejto situácii sa budú ukazovať či lámať charaktéry. Nevie si predstaviť, akými argumentmi by svoje nepodporenie takejto právnej normy zdôvodnili poslanci OLaNO, ktorí boli zvolení do parlamentu ako členovia Kresťanskej únie. Iste, ich krátke pôsobenie v parlamente ukázalo, že ani samozrejme veci u nich nie sú samozrejme. Uvidíme, či celá ich predvolebná rétorika bola len marketing, alebo dokážu niečo také samozrejme, ako je zahlasovať za vec či opatrenie, ktoré je v plnom súlade s ich deklarovanými hodnotami.

Nakoniec, nikto nenúti liberálov pozeráť kázeň Mariána Kuffu. Nikto by teda nemal brániť katolíckej televízii, aby vysielala programy, ktoré sú súladné s hodnotami, ktoré vyznávajú jej diváci. To by sme však museli žiť v dobe, kde má elementárna racionalita navrch pred agresívnou ideológiou.

Čo so Slovenskou národnou stranou?

Matej MINDÁR

Chyby bývalého predsedu Národnej rady SR Andreja Danka v riadení Slovenskej národnej strany priniesli najhorší volebný výsledok SNS od vzniku samostatnej Slovenskej republiky. Nefunkčná komunikácia s verejnosťou a zanedbanie vnútrostraníckych záležitostí sa podpísali pod stratu vyše polovice voličov. Túto neprijemnú skutočnosť naplno využila iná nemenová „národná strana“, ktorá namiesto konštruktívneho spájania národných síl, zabezpečila neúčast oboch politických subjektov v Národnej rade.

Napriek pôvodným zámerom Andreja Danka odísť po februárových voľbách do politického dôchodku sa nakoniec rozhodol opätovne kandidovať za predsedu najstaršej politickej strany Slovákov. Časť straníckej verejnosti bola proti. Podľa ich názoru Slovenská

národná strana pod jeho vedením už nedokáže získať naspäť dôveru svojich bývalých voličov. Na nedávnom sneme strany v Liptovskom Mikuláši mu drvivá väčšina straníckych delegátov vyjadrila svoju podporu. Istý posun v jeho politickom

POZNÁMKA

správaní nastal osobným priznaním chýb, ktoré dostali stranu mimo parlamentu. Až čas ukáže, do akej miery staronový predsa dokáže byť konštruktívnou a reálnou alternatívou voči súčasnej vládnej koalícii. Kritici však tvrdia, že strana pod jeho vedením postupne zanikne. Jeho úlohou je preto poučiť sa! Už nikdy viac si nesmie privlastňovať úspechy strany, ako to robil počas bývalej vlády. Musí sa takisto vyvarovať osobných excesov, pre ktoré

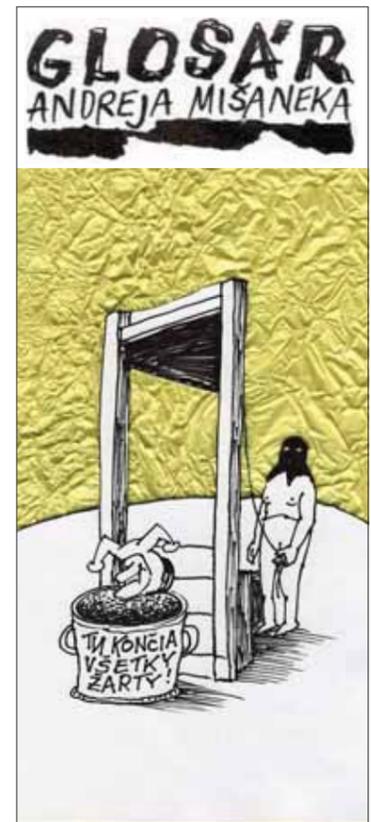
sa stal v minulom volebnom období terčom posmechu zo strany svojich politických oponentov.

Spoločne so silným mediálnym lynčom „mienkotvornými“ médiami sa tak systematicky zamlčovalo všetko dobré, čo Slovenská národná strana dokázala v tom čase presadiť. Ak chce byť opäť relevantným politickým partnerom, musí dať priestor mladým a rétoricky zdatným ľuďom. Ako najstaršia politická strana sa musí stať tiež hlavným zjednocujúcim prvkom všetkých národných síl. Jej úlohou je tiež spájať a integrovať všetky proslovenské a pronárodné osobnosti vedeckého, politického a kultúrneho života. Formovať medzi mladými ľuďmi zdravé vlastenectvo a lásku k Slovensku. Takisto musí naďalej stáť na pevných národných a kresťanských pilieroch a ponúkať alternatívu k súčasným liberálnym

sveťoobčianskym tendenciám. Okrem toho nesmie dopustiť, aby domáci a zahraniční politickí neprajníci vytvárali negatívny obraz Slovenska v zahraničí.

Vo vzťahu k Európskej únii musí jasne odmietnuť čoraz viditeľnejšie federalizačné prvky smerujúce k postupnému vytváraniu tzv. Spojených štátov európskych. Musí byť zároveň viditeľná v boji proti čoraz stupňujúcim a neopodstatneným žiadostivostiam sexuálnych menšín. Rovnako nesmie dopustiť, aby sa Slovenská republika vybrala cestou západných štátov, v ktorých početná moslimská komunita nerešpektuje tradičné európske hodnoty. Úlohou Slovenskej národnej strany je tiež naďalej presadzovať slovenské národno-štátne záujmy z ekonomického a politického hľadiska. Zároveň musí byť akousi strážkyňou územnej celistvosti Slovenskej republiky a nedovoliť účelové zasahovanie do našich vnútorných záležitostí zo strany susedných štátov.

Dokáže Andrej Danko byť vedúcou osobnosťou národných síl? Všetko ukáže čas. Ak zlyhá, Slovenská národná strana ako najstaršia politická strana slovenského národa si nezasluží naďalej existovať.

SPOZA OPONY

Človek za sebou ťahá čoraz väčší stravec spomienok na udalosti, ktorých sa dotkol a už nikdy sa ich nezbaví. Jedným z takých prípadov je spontánne napísaný článok pre Slovenské národné noviny. Boli to časy, keď SNN začínali a Sovietsky zväz končil. V tom čase niekto prišiel s nápadom, aby začínajúce Slovensko využilo mizerné podmienky vedcov v zaniknutom Sojuze a poskytlo možnosť špičkovým ruským matematikom.

Autor týchto riadkov sa na stránkach SNN zasa pokúsil spropagovať možnosť prijať mladých vedcov zo štátov strednej Ázie, takrečeno ich vyslobodiť z príšerných podmienok. Argument bol jednoduchý – poskytnúť vedcom v mladom a strednom veku možnosti pracovať tu. Tu, kde také jazyky ako farsí a iné jazyky starých kultúr, starých civilizácií nepoznáme, ale hovoria, píšú nimi milióny ľudí v iránsko-afganskom priestore. Našinec sa im nikdy nevyrovná.

Nápad nebol úplne nezištný. Napísal som aj, ako sa treba učiť po anglicky. SNN mi dali možnosť

horieť za to, aby sa angličtina stala na základných školách druhým, ak nie prvým povinným jazykom. Príčinou nebolo moje odrodilctvo. Bolo to poznanie, že malé Slovensko na ceste do Únie a aliancie musí pre svoje mladé generácie

Nejde o to, že to bola možno naivná predstava, išlo o to, že sa tak uvažovalo, ako pomerne s menšími nákladmi, ako je vybavenie celej armády, odzvoňa využiť všetko, čo vieme na východ od našich hraníc.

Novinári, medzi nimi slovenskí, leteli však do pakistanského Pešaváru, aby sa beznádejne nedostali cez hranice do Afganistanu. Pritom stačilo zbehnúť do bezproblémového Tadžikistanu, kde sa nebojovalo. A za väčší

šie prekonateľnej ceste z Tadžikistanu do Afganistanu, ľahšie preto, lebo na oboch stranách hranice bolo to isté etnikum, tie isté jazyky, mala v tých chvíľach veľkú cenu. Ani tak nie cenu dolárov či zlata, ale cenu života.

Pôvodne bezcenná znalosť o hranici ma dlhé roky neopúšťala. Stala sa totiž hranicou, cez ktorú Afganistan, ktorý sa stal najväčším výrobcom ópia a heroínu na svete, prepravoval tony drog do Európy.

Od roka 2001 sa invázia rozširovala. Máme tam našich vojakov. A aj našich mŕtvych. Talibanci, ktorých jednotky aliancie NATO predviedli svetovej tlači v putách, dnes sedia s Američanmi, s Trumpovým ministrom zahraničných vecí za rokovacím stolom. Bez Talibanu nie je trvalý mier v Afganistane možný.

Invázia v roku 2001 mala názov Trvalá sloboda. Za deväť rokov sa napriek masívnej prítomnosti vojska trvalou nestala.

Dnes po rokoch vojny vieme to, čo by nám kedysi možno povedalo zopár vedcov, civilov z Tadžikistanu za skyvu slovenského chleba.

Prečo práve exotický Tadžikistan

Dušan D. KERNÝ

vytvoriť bezbariérové podmienky – a jazyková bariéra je jedna z najväčších. Dnes to vie každý, ale vtedy na úplnom začiatku to samozrejme nebolo.

Takisto to bolo so znalcami farsí či pašúnskeho jazyka z Tadžikistanu vytvorením vedeckého analytického pracoviska v Bratislave. Malé Slovensko so zastaranou armádou mohlo sofistikovane pomôcť pri vstupe do aliancie takým potenciálom, ako by nemali iní, lepším spôsobom ako drahé tanky, delá či stíhačky.

Keď sa v októbri 2001 začala invázia USA a Veľkej Británie do Afganistanu, ukázalo sa, ako sú isté informácie cenné. Americká skupina CIA v civile na hraniciach s Afganistanom na tadžickej strane kúpila helikoptéry sovietskej výroby, keď tie vedel každý kováč v Afganistane opraviť. Amici z CIA leteli po prvý raz s kuframi dolárov do Afganistanu. Na druhej strane hranice územia ovládla Severná aliancia a s ňou postupovali do Kábulu, aby porazili Taliban.

či menší bakšiš sa nechať previesť cez hraničnú rieku do bezpečnej afganskej zóny ovládanej odporcami Talibanu. Novinári na zemepisne úplne opačnej strane – v Pakistane, aby sa dostali do Afganistanu, draho platili. Škrípali zubami, keď posádka lietadiel OSN kasirovali od nich dve-tisícpäťsto dolárov za miesto v nákladnom priestore. Francúzski kolegovia to odmietli a vydali sa po zemi. Našli ich kdesi na polceste k Afganistanu mŕtvych... Zdanlivo bezcenná znalosť o ľah-

SEBAOBRAŇA

Často sa opakujúca téma, a preto aj často sa opakujúce varovania. Spoločne s políciou ich opakujeme v rôznej podobe, pretože podvodov neubúda. V ostatnom období podvodníci volajú aj v neskorých nočných hodinách alebo skorých ranných hodinách a predstavujú sa ako lekári alebo zdravotné sestry. Seniorom oznámia, že ich príbuzný spôsobil dopravnú nehodu, leží v nemocnici, nemôže komunikovať, lebo si pri nehode prehryzol jazyk, a súrne potrebuje peniaze na vyplatenie škody, ošetrovanie...

Podvodov neubúda

Seniorov dôrazne žiadajú, aby nikoho nekontaktovali, s nikým túto záležitosť nepreberali, lebo ich príbuzný bude mať z toho problémy a môže ísť do väzenia, pretože šoféroval pod vplyvom alkoholu a pri nehode ťažko zranil dieťa alebo tehotnú ženu.

Páchatelia úmyselne volajú niekoľkokrát za sebou, aby znemožnili seniorovi preveriť u svojich príbuzných skutočnosť, ktoré uvádzajú pri telefonickom komunikácii. Pre peniaze si páchatelia chodia osobne k seniorom alebo ich žiadajú, aby ich priniesli na určené miesto, sú prípady, keď k seniorom poslali taxík.

V súčasnosti však podvodníci žiadajú seniorov, aby peniaze zasielali na konkrétne účty v bankách (najmä v Tatra banke) alebo ich posielali cez finančnú službu Western Union (najmä v Poštovej banke). Konkrétne číslo účtu páchatelia oznámia seniorom v telefóne alebo im ho zašlú SMS, pričom zdôraznia seniorom, aby nikomu nehovorili, na aký cieľ potrebujú peniaze.

V tejto súvislosti Policajný zbor upozorňuje seniorov, aby neverili neznámych osobám, ktoré ich telefonicky kontaktujú z rôznych príčin a chcú od nich peniaze, žiada seniorov, aby si skutočnosť uvádzané v telefóne neznámou osobou ihneď overili telefonicky u svojich príbuzných – obratom im zavolali, vyzýva seniorov, aby nevyberali svoje finančné úspory pred cudzie osoby, nedávali peniaze osobám, ktoré nepoznajú, nevkladali peniaze na cudzie účty a neposielali neznámych osobám peniaze cez finančnú službu Western Union a odporúča seniorom, aby v týchto prípadoch ihneď kontaktovali políciu na čísle 158.

Neraz Policajný zbor zaznamenáva aj prípady, keď páchatelia oslovujú seniorov ako pracovníci elektrární, vodárni, plynárni, sociálnych úradov či iných inštitúcií, ktorí prišli vrátiť preplatok, vyplatiť sociálny príspevok, zvýšiť dôchodok alebo kontrolovať stav elektromeru a podobne. Páchatelia tiež vystupujú ako podomoví predajcovia a ponúkajú na predaj rôznych tovar (napr. vlnené príkrývky, masážne stroje, zdravotnícke pomôcky, hrnce, nože) a vnucujú ho seniorom za výrazné zľavy alebo ako darčeky zadarmo.

Podvodníci vždy cielene predložia seniorovi bankovku vyššej nominálnej hodnoty a poprosia ho, aby im z nej vydal. Potom sledujú seniora, kde má ukryté úspory a v nepozorovanej chvíli alebo odpuťaním jeho pozornosti ho okradnú. Vyskytujú sa i prípady, keď podvodníci oslovujú seniorov ako liečiteľov a ponúkajú im pomoc pri ich zdravotných problémoch.

(ib)

Hrádze a vzlety výskumu dolnozemskej slovenskej literatúry optikou Patrika ŠENKÁRA

Aj tichou hrou so slovami možno povedať veľa

Zhovárala sa Zuzana PAVELCOVÁ – Foto: archív SNN

Doc. PaedDr. Patrik ŠENKÁR, PhD., je literárny vedec a vysokoškolský pedagóg, ktorý sa zaoberá dolnozemskej literatúrou, teda literatúrou Slovákov žijúcich v Maďarsku, Rumunsku a Srbsku. Po ukončení vysokoškolského štúdia v odbore slovenský jazyk a literatúra – politológia krátke obdobie pôsobil ako učiteľ v základnej škole a gymnáziu, neskôr vyše desať rokov pracoval na pôde Univerzity Konštantína Filozofa v Nitre. Aktuálne pôsobí na Katedre slovenského jazyka a literatúry Pedagogickej fakulty Univerzity J. Selyeho v Komárne. Je autorom okolo dvoch stoviek vedeckých a odborných publikácií a príspevkov, absolvoval viacero zahraničných pobytov a je pravidelným účastníkom medzinárodných konferencií...

• **Ste mladý, agilný vedec i vysokoškolský pedagóg, ktorý sa dlhodobo zaoberá krajanovou literatúrou, najmä na Dolnej zemi. Čo vás na takúto orientáciu priviedlo?**

Zrejme máte pravdu; som relatívne mladý a celkom agilný literárny vedec aj vysokoškolský pedagóg, ktorý sa literatúre Slovákov žijúcich na Dolnej zemi venuje vyše desať rokov. Na pôde Univerzity Konštantína Filozofa v Nitre ma k tomu priviedol na moje veľké šťastie docent Peter Andruška, slovenský spisovateľ a dlhoročný kultúrny pracovník, neskôr vysokoškolský pedagóg, ale najmä excelentný znalec a neúnavný propagátor tejto literatúry. Práve v tom období sa mi v nitrianskej univerzitnej knižnici dostala do rúk zbierka poviedok Štefana Dováľa Šťastie, o ktorej som napísal svoju prvú interpretáciu. Odvtedy sa permanentne venujem tejto problematike, zúčastňujem sa na rôznych odborných podujatiach doma i v zahraničí, kde ma už pokladajú za akéhosi propagátora literárnych úsilí dolnozemskej literatúry Slovákov aj na Slovensku; teda za symbolického i konkrétneho pokračovateľa cesty, ktorú pred štyridsiatimi rokmi načal v Československu práve Peter Andruška... S istou nostalgou by som ešte uviedol, že moja prvá cesta za krajanmi viedla do Nadlaku, kultúrneho centra Slovákov v Rumunsku, kde som sa mal stretnúť práve so Štefanom Doválom. Žiaľ, jeden deň pred mojim príchodom navždy odišiel z tohto sveta...

• **Na čo sa zameriava vaše vedecké bádanie?**

Parafrazujúc názov básne slovenského básnika, doyna poetov z Maďarska, Juraja Dolnozemskeho: tichou hrou so slovami. Publikujem

príspevky, štúdie, interpretácie o knihách, vydaných v minulosti, píšem recenzie o práve vychádzajúcich publikáciách dolnozemskej literatúry Slovákov. Myslím si, že som sa celkom etabloval do tvorivej panamy kultúry a kultúrnosti slovenskej Dolnej zeme... Pevne verím, že mi to ešte pár rôčkov vydrží...

• **Ako hodnotíte stav dnešnej mladej literatúry krajanov? V čom je progresívna a v čom, naopak, cítite, že oproti minulosti stráca?**

Dnešný „stav“ literatúry mladých krajanov je – zhrnúc – regresívny. Občas sa objaví básnická zbierka či prozaický text relatívne mladého autora, ale o takom progrese, ktorého sme boli svedkami v osemdesiatych rokoch 20. storočia, sa nám dnes čitateľom i odborníkom môže len túžobne snívať s dúškom nostalgie. Samozrejme, to neznamená, že sa nedúcha do literárnych pahrieb aj na Dolnej zemi. Nádej (v tomto prípade) o kvantitatívnom raste však zomiera posledná... Pochopiteľne, pri tejto otázke sa črtá aj problematika stratifikácie, tradície a súčasných duchovných podmienok. O tom však inokedy, inde...

• **Čo je vo vašom profesijnom živote hnacím motorom? Čo plánujete publikovať, čo momentálne skúmate?**

O hnacom motore som sa už čiastočne vyjadril: nadchýna ma práca so slovom a s textom, som poctený kontaktmi s niektorými autormi, ich priateľstvá ma inšpirujú, občas aj slová uznania odborníkov kolegov povzbudia... Takže strážim hrádze, ktoré nielen rozdeľujú, ale aj spájajú (aj na južnom Slovensku). Hľadím tak aj do budúcnosti... Aktuálne sa venujem slovensko-maďarským vzťahom v spisbe

Literárny vedec a vysokoškolský pedagóg Patrik ŠENKÁR

Ludovíta Haana, slovenského kňaza z Békešskej Čaby, ktorý žil v „dlhom“ 19. storočí, píšem o kultúrnej činnosti Dagmar Márie Anocovej, ktorá je smerodajnou literárnou osobnosťou súčasnej slovenskej menšiny v Rumunsku, a chystám úvodníkovú esej do Nového života, emblematického časopisu Slovákov v Srbsku... Okrem toho, ak ten spomínaný let sa z rôznych objektívnych a subjektívnych dôvodov nespomali, plánujem publikovať antológiu z literárnych diel Slovákov v Rumunsku. Uvidíme, čo prinesie čas, ktorý, ako dobre vieme od Laca Novomeskeho, „letí jak vtáci nedozerní...“ A opäť sme pri lete... a možno aj pri zemskej príraži Kamila Peteraja... Ktovie...

• **Pravidelne prispievate i do matičných periodík a vedeckých ročeniek Matice slovenskej. Momentálne žijete v Komárne. Sympatizujete i s matičiarmi, ktorí v tomto regióne tvoria najmä dramaticky. Nie je pre vás problematické tvoriť a pracovať pránárodné na zmiešanom území?**

Pestujem mimoriadne dobré pracovné vzťahy s Krajaným múzeom Matice slovenskej. To pri nás sa sebou, pochopiteľne, aj určité publikačné možnosti, ktoré rád využívam. Viacročná korektná spolupráca je pevným pilierom už spomínanej kultúrnosti a je determinantom sympatie k človeku, k dobrej veci... Áno, žijem v Komárne. Nemyslím si však, že tunajší matičný život je len o dramatickom krúžku (i keď treba uznať ich úsilie a dobré konkretizácie). Je to najmä o šírení kultúry, o spomínanom búraní predsudkov a hrádz, o spoznávaní, o uznávaní status quo... teda o štepovskej človečine. Tvoríť a pracovať v „mojej“ oblasti na národnostne zmiešanom území je viacozmerné... Ako to vyjadril vo svojej preslávenej básni Naše dejiny Ondrej Štefanov, telom i dušou horlivý za vec Slovákov žijúcich nielen v Rumunsku, ale aj na celom svete: Lebo väznení / na oji obzora sme seba našli ešte. / Trváme ako na cestách prach... Aj – či najmä – preto je dôležité (hádam dennodenne) robiť zdravé kompromisy, nenechať sa nikdy zviesť pofidérnymi mikroilúziami a ísť si svojou cestou. Na nej si každý nájde ten svoj hemingwayovský ostrov pre seba (a, samozrejme, aj pre ostatných zainteresovaných). Pevne dúfam, že som si ho ja našiel a ten často až čarovný let mi vydrží až do konca môjho profesionálneho života... a možno aj dlhšie...

O ČOM JE REČ

Bolo to naozaj čudné leto: ľudia žijú stále v znamení nákazy, ktorá nás kvárla celú jar. A tak aj dovolenky si vybrali radšej tam, kde to bolo bezpečnejšie. Sice podaktorí odvážnejší zamierili do Chorvátska a Grécka, ale zvlášť českí turisti po otvorení hraníc prišli radšej na Slovensko. A tak v Liptove či vo Vysokých a v Nizkých Tatrách bolo naozaj plno. Potešili sa najmä hotelieri či majitelia penziónov, lebo sa im aspoň čiastočne vrátili straty, ktoré slovenskému turizmu spôsobil koronavírus. I ja som aspoň na týždeň zavítal do rodného Liptova stretnúť sa s rodinou, ktorú som už takmer rok nevidel, nadýchať sa sviežeho fatranského vzduchu. Aj v Lubochni, kde som prežil svoje detstvo, mal som zopár príjemných chvíľ so spolužiakmi. V krčmičke „U Hilbertky“, ktorej teraz šéfuje moja neter Andrea, posedel som s Karolom Žihľavnikom, synom mašinfirera zo zrušenej lubochnianskej úzkokolajnej železnice, a s Metodom Dančom. Čas je neúprosný. Zaspomínali sme si na Vlada Smoliara, ktorý vlní navždy odišiel na bezútešný lubochnianský cintar. V Lubochnianskej doline

sa priateľ horár Fero Vrlík posťahoval na škody, čo za rok spôsobil vĺcia svorka, ktorá strhla vyše šesťdesiat kusov vysokej zveri. V doline bašujú aj medvede, ktoré sú tam premnožené. Ochrancovia prírody, zvlášť tí zo zoskupenia „Vlk“, však zubami-nechtami bránia koordinovanému odstrelu týchto šeliem. Mój nebohý priateľ Ing. Igor Mráz, známy svojimi kni-

Také čudné leto

Peter ŠTRELINGER

hami z poľovnickeho prostredia ako horár Sever, keby žil, našiel by veľa inšpirácie zo súčasnej lubochnianskej doliny. Dnes ho, žiaľ, pripomína len pamätná tabuľa na horárni v Lipovej. Fero Vrlík, ktorý bol s Igorom dobrý priateľ, opatruje všetky jeho knihy. V časoch, keď ešte fungovala lesná železnica, boli horárne plné života. Teraz je väčšina z nich opustená, domy chátrajú. Ktovie, či sa ešte niekedy do nich vrátia lesníci? Ale to sú iba také plané úvahy starnúceho lokálpatriota, ktorý s nostalgou spomína na zašlé časy.

Z Liptova prenesme sa teraz na hornú Oravu. Milujem kraj pod Babou horou. Naposledy som tam bol asi pred piatimi rokmi, aby som opäť navštívil Hviezdoslavovu hájovňu, nesmrteľne spojenú s básnickou skladbou Hájnikova žena. Mój priateľ, podnikateľ z Oravskej Polhory, majiteľ útulného penziónu, Anton Hrubjak roky sníva a propaguje

o pandémie, ktorá hrozí ľudstvu. Vraj počet obyvateľov na zemi sa v krátkom čase podstatne zmenší, aby ľudstvo prežilo. A že o tom rozhoduje na svete malá skupina mocných (ilumináti?). Podobné myšlienky sú nám už dnes známe z vystúpenia amerického miliardára Billa Gatesa, ktorý pred piatimi rokmi v Londýne povedal: „Ak niečo zabije viac než desať miliónov ľudí, nebude to vojna, ale s najväčšou pravdepodobnosťou vysoko nákazlivý vírus.“ Priznám sa, že som vtedy na Orave považoval názory spomínaného Francúza za absurdnú konšpiráciu, hoci mi bola sympatická jeho viera, že práve Slovensko a Orava sú miestom, kde sa dá prežiť aj koniec sveta! Práve preto sa vraj sem presťahoval. Treba veriť, že životodarná sila prírody nám všetkým pomôže prežiť a zvíťaziť aj nad epidémiami. Pretože práve príroda zvädza v poslednom čase často nerovný boj s človekom. Skončilo sa čudné leto, médiá nás strašia, že nastupuje druhá vlna epidémie, vláda sprísňuje opatrenia, celý svet – aj Slovensko – je orúškovaný. Pre turistov sa znovu zatvárajú hranice. „Svet sa po roku 2021 zmení podobne ako po druhej svetovej vojne“, prorokuje v magazíne Economist filantrop Bill Gates.

Americkéj prezidentskej kampani možno dať prívlastok výnimočná Trump & Biden – teraz alebo nikdy!

Dušan D. KERNÝ – Karikatúra: Ľubomír KOTRHA

V prvých dňoch novembra budeme vedno s americkými voličmi viesť výsledok tohtoročného zápasu o sídlo prezidenta USA Biely dom. Každá doterajšia americká predvolebná kampaň mala hlavnú tému. Tá minulé, ktorá priniesla súboj medzi Hillary Clintonovou a Donaldom Trumpom, bola najmä súbojom proti dovtedajšiemu americkému establišmentu. Zápasom republikánov proti demokratom po ôsmich rokoch prezidentovania Baracka Obamu. Heslo miliardára Trumpa o tom, že treba urobiť Ameriku znovu veľkou, zabralo. Teraz ide o to, ako zabezpečiť jeho kampaň a ako kampaň jeho demokratického súperu – sedemdesiatšedemročného Joea Bidena.

Biden bol v rokoch 2009 – 2017 viceprezidentom Baracka Obamu. Celou svojou politickou kariérou patrí od roku 1972 k politickému inventáru amerického hlavného mesta Washington D. C., tridsaťšesť rokov bol senátorom a osem rokov viceprezidentom. Ak by ho novembri 2020 zvolili, stal by sa najstarším prezidentom v dejinách USA. Počas svojej dlhjej kariéry v samotnom centre moci sa dvakrát – v roku 1988 a v roku 2008, pokúšal o najvyšší americký úrad, funkciu prezidenta. Toto je jeho tretí pokus o Biely dom.

■ KAMPAŇ VRCHOLÍ

Kampaň sa mala začať už v januári, zastavila ju pandémia. Hlavnou zásadou kampani je, že kandidát musí byť čo najväčší viditeľný. A to všade – v novinách, televízii, na stretnutiach s voličmi. Biden bol prvé mesiace pandémie však prakticky neviditeľný. Napriek tomu došlo k paradoxu. Jeho šanca rástli, v celoamerických prieskumoch verejnej mienky predstihol úradujúceho prezidenta Trumpa o osem a napokon o celých pätnásť percent. Predstih mal v tých amerických štátoch, kde sa zvyčajne rozhoduje o výsledkoch volieb.

Rast popularity mediálne neviditeľného kandidáta Bidena nemal ani tak súvis s ním ako s rastom neobľúbenosti jeho protikandidáta, úradujúceho prezidenta Trumpa. Veľa Američanov rozhorčovalo katastrofálny postup Trumpa, pokiaľ ide o pandémiu koronavírusu a jej zvládanie. Odhalili sa slabiny Trumpovho prístupu. Už v júni Biden tvrdil, že v USA je vyše stodvadsať miliónov infikovaných a dovtedy už na vírus zomrelo stodvadsaťtisíc Ame-

ričanov. Vynútená neprítomnosť Bidena na verejnosti a v médiách plus chyby protivníka a trochu šťastia mu pomohli v preferenciách...

■ ŽENSKÝ TROMF

Vzostup Joea Bidena na vážneho protikandidáta podporilo aj jeho rozhodnutie vybrať Kamal Harrisovu, senátorku z Kalifornie, ako „reprezentantku obvyčajných ľudí“ za kandidátku na úrad viceprezidenta. Jej úlohou bude získať čo najviac hlasov menších. Kamal Harrisová je po oboch rodičoch potomok prisťahovalcov – čiernych z Jamajky a ázijských z Indie. Okrem toho päťdesiatpäťročná senátorka a bývalá prokurátorka z Kalifornie po boku sedemdesiatšedemročného potenciálne najstaršieho prezidenta v dejinách USA znamená aj možnosť, že v prípade akejkolvek nepredvídanej

okolnosti môže postúpiť do úradu prezidenta. Tak sa to v amerických dejinách stalo, pravda, za dramatických okolností v roku 1963, keď sa viceprezident L. B. Johnson stal prezidentom po atentáte na J. F. Kennedyho.

Je to zatiaľ ilúzia, ale už táto vyhládka, ktorá sa nemusí nikdy stať, zvyšuje motiváciu najrozličnejších menších odovzdať hlasy na prospech demokratickej dvojice.

■ RASOVÉ NEPOKOJE

Všetko sa odohráva v atmosfére rasových nepokojov, vyvolaných policajným násilím. Azda ešte nikdy nebola americká verejnosť taká nejednotná, polarizovaná. Tentoraz sa ju podarilo ešte viac prehĺbiť prezidentovi Trumpovi hneď niekoľkými krokmi. Jedným z nich bol spomínaný koronavírus. Prezident verejne dlho nepripúšťal masovú

hrozbu, verejne to demonštroval tým, že dlho odmietal nosiť rúško. Napokon v polovici septembra vyšlo najavo, že o masovej hrozbe vírusu, ktorá zasiahne milióny Američanov, ho podrobne informovali odborníci už koncom januára 2020!

Trump svojimi tvrdeniami a postojom rozdelil spoločnosť na prívržencov a odporcov protivírusových opatrení, až sa ukázalo, že ide o masovú pandémiu. Prezident svoj postoj odôvodnil tým, že nechcel vyvolať paniku obyvateľstva. Urobil tak zároveň s oznámením, že do konca roka 2020 bude prístupných okolo sto miliónov protilátok v účinných vakcinách.

Zásadný postoj prezidenta spôsobil veľké oneskorenie v protipatreniach guvernérov jednotlivých štátov USA, a tým masový nárast počtu infikovaných a zomretých.

■ POLARIZÁCIA SPOLOČNOSTI

Hovorí sa dokonca o „studenej občianskej vojne“. Ukázalo sa to v prípade masových nepokojov proti policajnému násiliu. Prezident sa jednoznačne postavil do pozície politika obhajujúceho zákon a poriadok proti narušiteľom. Teda tým, ktorí masovo protestujú proti policajnému násiliu, surovosti polície. Tá spôsobila smrť Afroameričanom. V jednom prípade udusením po tom, čo policajť kľučal na krku narušiteľovi poriadku, v druhom siedmimi strelami do chrbta pred očami rodiny...

Olaj do ohňa prilial prezident Trump aj svojou reakciou na katastrofálne požiare v troch západných štátoch – v Kalifornii, v Oregone a vo Washingtone. Do postihnutých oblastí síce priletel, ale na mieste rázne odmietol tvrdenia o klimatických zmenách ako príčine katastrofy. Požiare označil za problém nesprávneho postupu lesníctva. Potvrdil tak svoj postoj, ktorý viedol aj k tomu, že USA ako jediní vystúpili z celosvetovej dohody OSN na záchranu klímy.

Sledujem americké voľby od čias, keď v roku 1960 po prezidentovi Eisenhowerovi nastúpil John Kennedy. Azda ešte nikdy nebola kampaň zmiešaná takým množstvom protikladov a zlostným označovaním protikandidáta za nepriateľa Ameriky...

s priemernými mzdami v regióne, či stanovením percenta z priemernej mzdy v aktuálnom roku, a nie z roka, keď sa ekonomike darí, a preto aj priemerná mzda je v tom roku vyššia. Odborári sa odvolávajú na stanovisko Európskej komisie, ktorá odporučila jej výšku na šesťdesiat percent z priemernej mzdy v danom štáte, čo nedosahuje nijaká európska krajina.

■ ČAKANIE NA KOMPROMIS

Z dvadsiatich siedmich členských štátov Únie má minimálnu mzdu uzákonenú dvadsaťjeden krajín a zo štátov V4 máme po Poľsku druhú najvyššiu minimálnu mzdu. Vinou hospodárskej recesie zamestnávateľia pôvodne trvali na jej zmrazení, ako aj na zrušení šiestich stupňov náročnosti práce a odpojení príplatkov od minimálnej mzdy. Keďže nedošlo k dohode medzi zamestnávateľmi a odborármi, vláda rozhodla nielen o jej zvýšení z doterajších 580 eur na 623 eur, ale rozhodla tiež o zvyšovaní mzdy v ostatných piatich stupňoch náročnosti práce nie podľa násobku doterajšej sumy, ale o pevnú sumu štyridsaťtri eur. Doterajšie spomínané príplatky sa už nebudú počítať percentom z hodinovej minimálnej mzdy, ale konkrétnym hodinovým zárobkom v sobotu, nedeľu, v noci, ako aj vo sviatok.

Bude tento kompromis akceptovateľný pre odborárov a nebudú organizovať protestné akcie, a tiež pre zamestnávateľov, ktorí tak nebudú prepúšťať z tohto dôvodu, uvidíme najbližších dňoch? Vláda z dôvodu, že zarobí na vyššej minimálnej mzde najviac, je určite spokojná.

Európsku zamestnanosť podopierajú vládne programy O hospodárstve teraz niet dobrých správ

Róbert HÓLCZ – Ilustrácia: internet

Posledné publikované makroekonomické údaje o negatívnom dosahu koronakrízy, pod čím treba vidieť pokles HDP o dvanásť percent a pokles zamestnanosti o dve percentá, znamenajú obrovský pokles produktivity práce. Tento ukazovateľ je totiž východiskom pre stanovenie nárastu miezd v štátnom a vo verejnom sektore, ktoré sú výsledkom stavu verejných financií.

V súkromnom sektore sa tento problém zatiaľ riešil vládnymi podporami, ktoré nemôžu trvať večne, a tak sa nečudujeme, že čoraz viac sa hovorí o výraznom jesennom znižovaní stavu zamestnanosti, čo nie je dobrá správa pre nikoho. Podľa vyjadrenia predstaviteľa ECB zaostáva ukazovateľ zamestnanosti za ukazovateľom produkcie, a preto nebudeme prekvapení, že komerčné banky v eurozóne sa na nárast objemu nesplácaných, doteraz poskytnutých úverov pripravujú tým, že zvyšujú tvorbu nákladových opravných položiek, čo pre nich bude znamenať pokles bankového zisku.

■ ČAS RECESIE

Pri poskytovaní nových úverov sú peňažné ústavy tiež opatrnejšie, aj keď im vláda odklepla záruky na ich prípadné nesplácanie. V tejto súvislosti však treba povedať, že viaceré vládne programy podpory zamestnanosti do konca tohto roka skončia, a tak si všetci kladieme otázky o možnom hromadnom prepúšťaní, o peňažných rezervách domácností či o dramatickom znižovaní počtu štátnych a verejných zamestnancov, s čím sa podľa vyjadrenia vlády v rámci desaťpercentného znižovania

výdavkov na spravovanie vecí verejných už od začiatku budúceho roka počítajú. Navyše, európskym kontinentom zmieta druhá vlna pandémie, na ktorú okolité štáty reagujú zatváraním hraníc s dosahom na pokles zahraničného obchodu, čo pre slovenskú otvorenú ekonomiku je veľmi zlá správa.

V období terajšej hospodárskej recesie, ktorej následkom je pokles HDP a už spomínaný nárast nezamestnanosti, sa sociálni partneri v tripartite, ako napokon doteraz vždy, nevedeli dohodnúť na stanovení výšky minimálnej mzdy pre budúci rok. Podľa vlni schváleného „Ficovho automatu“ mala byť jej výška šesťdesiat percent z priemernej mzdy spred dvoch rokov – teda 656 eur, s čím zamestnávateľia nesúhlasili. Minimálnu mzdu u nás poberá pod deväť percent zamestnancov, jej výška sa od roka 2015 zvyšovala percentuálne

viac ako priemerné mzdy. Od výšky tejto mzdy závisí aj výška mzdy v šiestich stupňoch náročnosti práce a príplatky za prácu v sobotu, nedeľu, v noci a vo sviatok. Výška minimálnej mzdy má okrem vyšších mzdových nákladov firiem dosah na

pokles zisku, a teda aj na výšku daní do štátneho rozpočtu, čo následne ovplyvní výšku podielovej dane na prospech samosprávnych rozpočtov. Či sa podarí presadiť vyššiu nezdaniteľnú časť základu dane, či odvodovú odpočítateľnú položku zo sociálnych odvodov, alebo sa prijme iné riešenie, je záležitosť budúcich štruktúrnych zmien v daňovom a odvodovom systéme. Sem patria aj diskusie okolo nastavenia minimálnej mzdy tak, aby korešpondovala

NA OKRAJ

História sa opakuje. Presne po desiatich rokoch. A súčasná vláda si z nej nezobrala ponaučenie. V roku 2010 odvolala vláda Ľvety Radičovej vtedajšieho šéfa Sociálnej poisťovne Dušana Muňka účelovo, aj napriek tomu, že vedela, že Muňko bude úspešný s napadnutím tohto rozhodnutia na ústavnom súde. Muňko sa po necelých dvoch rokoch vrátil a mandát dokončil.

Opakujú históriu

Pred pár dňami minister Krajniak dokončil dielo, ktoré začal hneď po nástupe do funkcie, keď sa ho nedočkávali novinári pýtali, kedy odvolá generálneho riaditeľa SP Ľubomíra Vážneho. Pohrobka Smeru. V tom čase už ticho kratučké, po rokoch vytiahnuté pripomenutie kauzy mýtného tendra, keď Vážny poslušil ako vďačný terč (napríklad Veronike Remišovej). Nakoniec sa Krajniak rozhodol rýchlejšie, ako to aj Vážny predpokladal, neupravil zákon, aby ho mohol odvolať, ale vytiahol dôvody, ktoré mali jeho konanie vysvetliť. Veľmi podobné tým, ktoré použil Radičovej kabinet pri Muňkovi.

Minimálne jeden z troch dôvodov predsa len o čosi viac ako tie druhé dva zapácha účelovosťou. Krajniak Vážnemu vyčíta, že do parlamentu niekoľkokrát išiel návrh rozpočtu Sociálnej poisťovne s výdavkami, o ktorých doterajší Vážny vedel, že sú podhodnotené. To, čo Krajniak vyčíta Vážnemu, robila Sociálna poisťovňa každoročne aj za iných generálnych riaditeľov a Krajniak to musí vedieť. Stačí si vygúgliť správy, ktoré sa k tomu viažu. Nikoho nezaujímalo to, ako poisťovňa zvládla nápor s nemocenskými dávkami počas pandémie. Zabudnuté. Vážny sa vraj mohol obhájiť. Za dvadsaťštyri hodín od doručenia informácie o chystanom odvolaní vypracoval osemdesiatstranový elaborát a na druhý deň sa vracal domov už iba ako poslanec parlamentu. A novinári sa tri hodiny po jeho odvolaní na tlačovke pýtali, „či už je pobalený“.

Ďalším dôvodom na odvolanie bolo, že je zadokumentovaných viacero prípadov, keď SP nevydávala v prípade sùbehu otcovskej dovolenky a pracovného pomeru rozhodnutie o tom, že takýto nárok zamieťa, ale poslala iba oznámenie. Ak však toto podľa ministra splňa zákonom stanovené okolnosti, za ktorých vláda môže generálneho riaditeľa SP odvolať, a tými sú – po prvé: ak si neplní povinnosti riaditeľa ustanovené zákonom, alebo po druhé: jeho zdravotný stav mu nedovoľuje najmenej počas šiestich mesiacov riadne vykonávať funkciu generálneho riaditeľa.

Do čela inštitúcie, ktorá spravuje deväť miliárd eur, prichádza tridsaťpäťročný Juraj Káčer. Už predstavil svoju víziu: spraviť z SP modernú inštitúciu 21. storočia. Uvidíme, ako mu tento elán vydrží. Lebo SP nie je štandardná inštitúcia. Nielen tým, že zabezpečuje výplatu sociálnych dávok, ale aj svojimi realiami, neprepojenými veľakrát nefunkčnými systémami, a keď k tomu pripočítame vytrieznenie pod názvom verejné obstarávanie, tak je možné, že to nebude dlho trvať.

Uvidíme, povedal slepý.

(Ik)

Spolok svätého Vojtecha chce aj dnes zostať verný svojmu mottu – viere a poznaniu

Stopäťdesiat rokov svornosti a vzdelávania

Zhovárал sa Ivan KRAJČOVIČ – Foto: Katolícke noviny Erika LITVÁKOVÁ

Zásluhou spoluzakladateľa Matice slovenskej Andreja Radlinského vznikol pred sto päťdesiatimi rokmi v Trnave Spolok sv. Vojtecha. Na prvom valnom zhromaždení členov spolku v Trnave 14. septembra 1870 odznelo aj konštatovanie: „... K tomu, aby tento spolok sa konštituoval, do života vstúpil a pre ľud blahodárne pôsobil, sme sa tu zhromaždili. Ale svornosťou malé veci rastú, nesvornosťou sa i veľké rozpadajú. Jestli kedy a kde, zaiste včul a tu je nám potrebná svornosť...“ Prezieravé a nadčasové slová. O výročí Spolku sv. Vojtecha, jeho potrebe v čase vzniku a novodobom smerovaní sme sa zhovárali so súčasným riaditeľom ThDr. Ivanom ŠULÍKOM, PhD.

• Pán riaditeľ, študovali ste v Teologickom inštitúte v Nitre, na Pápežskej Gregorovej univerzite a Pápežskej lateránskej univerzite v Ríme, potom na Rímskokatolíckej cyrilometodskej bohosloveckej fakulte Univerzity Komenského v Bratislave. Cieľ stať sa kňazom ste mali pred sebou od mladosti?

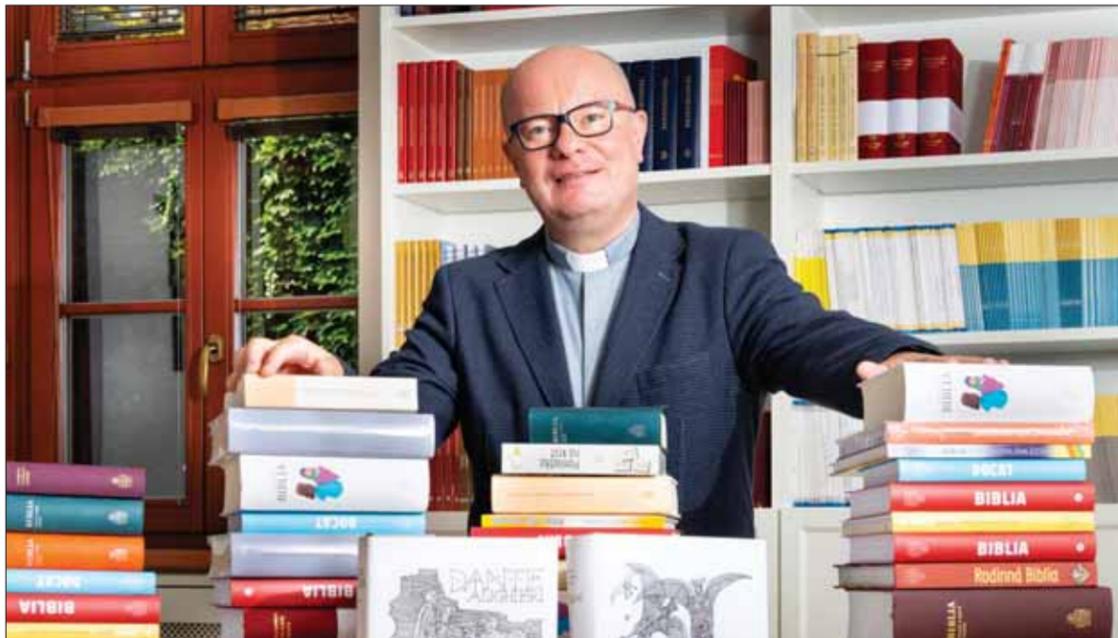
Boh si vedie každého človeka svojou cestou. Nebolo to inak ani so mnou. Musím sa jemu poďakovať, že mi dal skvelých rodičov, ktorí ma viedli k viere od malička. Kňazské povolanie vo mne telo najprv malým plamienkom v časoch ranej mladosti. Definitívne rozhodnutie prišlo v šestnástich rokoch. V bývalom režime to však nebolo vôbec ľahké. Na gymnáziu som mal spolužiaka, ktorý chcel ísť na teológiu a učil sa na samé jednotky. Keď sa to dozvedela triedna profesorka, tak mu nedovolila zmaturovať. Takže ja som neodkryl karty a prihlásil som sa na Vysokú dopravnú školu do Žiliny. Zobrali ma tam bez prijímacích skúšok a chceli iba, aby som prišiel podpísať prihlášku. To som neurobil. Vtedy platil taký zákon, že kto je na civilnej vysokej škole čo i len deň, už do kňazského seminára ísť nemôže. Zamestnal som sa v Stavodistribúcii, čo dotyčnú paniu veľmi nahnevalo, lebo som jej prešiel cez rozum... Potom som bol na vojenskej základnej službe, ale vtedy aj padol režim. Podal som si prihlášku na seminárne štúdium do Nity. Zákon hovoril, že v druhom roku vojenčiny mohol vojak ísť na vysokú školu s tým, že ak ju nedokončí, tak si vojenčinu dorobí. To bolo v roku 1990. Mama napísala vtedajšiemu prezidentovi Václavovi Havlovi a ten zariadil, aby ma pustili z vojenčiny o päť mesiacov skôr. Mohol som študovať.

• Mali ste už počas štúdia blízko k písaniu slovu, spolupracovali ste s Vatikánskym rozhlasom. Ste autorom aj niekoľkých publikácií, takmer päť rokov ste boli šéfredaktorom týždenníka Katolícke noviny. Chceli ste pôsobiť ako novinár?

K novinárskemu remeslu som pričuchol už v Ríme, najprv v seminárnom vysielaní Vatikánskeho rozhlasu, ako kňaz som pripravoval homílie, pôsobil som neskôr aj v Nitrianskom rádiu. Chcel som, aby sa mojim poslaním stalo vyučovanie teológie, učim už vyše dvadsať rokov. Pôsobím ako pedagóg na Katedre morálnej teológie Rímskokatolíckej cyrilometodskej bohosloveckej fakulty UK v Bratislave – Teologickom inštitúte v Nitre, v rokoch 2007 až 2009 som vyučoval aj na Katedre náboženských štúdií Filozofickej fakulty Univerzity Konštantína filozofa v Nitre. Nikdy som si nemyslel, že budem pôsobiť ako novinár alebo vydavateľ. Nešlo teda o moju iniciatívu, vždy ma oslovili iní.

• Od roka 2014 dodnes vediete najstaršie slovenské katolícke vydavateľstvo Spolok sv. Vojtecha. Ako ste prijali túto ponuku?

Prijal som ju tak ako všetky návrhy pôsobiť na určitej pozícii, teda s úctou a pokorou. Nešiel som na neznáme územie, spolok som dôverne poznal, lebo som bol jeho členom, pôsobil som v jeho výbere a v edičnej rade ešte skôr, ako som sa stal šéfredaktorom Katolíckych novín. Vnímam to ako moju službu

Súčasný riaditeľ Spolku sv. Vojtecha Ivan ŠULÍK hovorí o 150 rokoch života tohto významného slovenského združenia.

a príspevok k rozvoju knižnej kultúry na Slovensku a vernosť poslaniu, ktoré máme napísané v našom embéle – Fidei et scientiae, teda viere a poznaniu. Pod vierou chápem dar, ktoré spolku Boh dal. Pod poznaním, aby táto viera bola hlboká, osobná, prežívaná a aby spolok vydával čo najhodnotnejšiu literatúru.

• Spolok sv. Vojtecha oslavuje v tomto roku stopäťdesiat rokov založenia. Stanovy Spolku sv. Adalberta (Vojtecha) schválilo uhorské Ministerstvo osvety a školstva v čase, keď boli Slováci cieľavedome odnárodňovaní, likvidovali sa slovenské gymnáziá a blížilo sa aj zatvorenie Matice slovenskej. Ako vnímate okolnosti vzniku spolku v tej dobe?

Zakladateľ spolku Andrej Radlinský bol vizionár. Uvedomoval si, že v Uhorsku je popri ostatných národoch na tom ten slovenský azda najhoršie. Už pred vznikom spolku sa Slováci v Uhorsku vydavateľsky angažovali v Spolku sv. Štefana, ktorý bol národnostne zameraný na Nemcov, Slovákov a Maďarov. V rámci tohto spolku 7. novembra 1849 začal Šimon Klempa vydávať Katolícke noviny. Radlinský si uvedomoval, že slovenské požiadavky sú stále vytláčané na okraj. Chcel preto založiť výlučne slovenský spolok, ktorý by prispieval k vzdelanosti, ku kultúre a k šíreniu viery v našom národe. Takmer dvadsať rokov sa usiloval o jeho vznik.

• Spolok mal podľa pôvodného návrhu niesť názov podľa sv. Cyrila a sv. Metoda. Prečo sa tak napokon nestalo a spolok dostal meno po pražskom biskupovi sv. Vojtechovi?

Pomenovanie spolku podľa našich vierozvestcov by bolo logické. Radlinský bol však prezieravý a pozeral sa vždy o dva-tri kroky dopredu. Vedel, že tento názov v čase maďarizácie nie je príchodný ani v občianskych, ani vo vtedajších cirkevných kruhoch. V roku 1856 bol na oslavách zriadenia biskupstva v Ostrihome. Všimol si, že sa v tomto maďarskom meste teší veľkej úcte sv. Adalbert, po slovensky Vojtech. Bol taktik, nechcel dráždiť maďarskú vrchnosť červeným súkonom mien sv. Cyrila a Metoda, a tak stavil na sv. Vojtecha. Aj tak sa mu tento zámer spolku

dlho nedarilo zrealizovať. V roku 1867 sa Radlinský zúčastnil spolu s politikom, zakladajúcim členom a tajomníkom Matice slovenskej Pavlom Mudroňom a Jánom Baltázárom Jesenským, ktorý bol župný notár v Martine a bol otcom spisovateľa Janka Jesenského, na všeslovenskom zjazde v Rusku a na národopisnej výstave v Petrohrade. Keď sa vrátili, kňaz ostrihomskej arcidiecézy Adam Lonkay v novinách Magyar állam obvinil Radlinského z panslavizmu a vlastizrady. Radlinský sa bránil žalobou a súd sa mal konať v Trnave. Lonkay, keď videl, že spor prehrá, utekal do Ostrihomu za arcibiskupom Jánom Šimorom. Prosil ho, aby mu pomohol. Šimor si dvakrát k sebe Radlinského zavola. Najprv ho žiadal, aby žalobu stiahol, ten sa však svojmu biskupovi vzoprel, čo bolo veľmi odvážne. Na druhom stretnutí sa ho biskup opýtal, za akú cenu je ochotný tak urobiť. Vtedy Radlinský povedal, že satisfakciou mu bude, ak povolí zriadiť slovenský spolok sv. Vojtecha. Dvanásteho novembra 1869 arcibiskup podpisom spolok schválil.

• Andrej Radlinský síce ako člen prípravného výboru a dočasný správca zvolal valné zhromaždenie, ale paradoxne práve na tomto zakladajúcom zhromaždení nebol zvolený ani do výboru spolku. Nestala sa skrivodnosť vzhľadom na jeho zásluhy o spolok?

Spolok bol každopádne jeho dieťaťom. Pozícia Andreja Radlinského bola však vtedy veľmi zlá, neustále bol ocierňovaný, obviňovaný zo sprenevery peňazí a alkoholizmu. Preto sa stiahol a delegáti ho časom zvolili len za čestného doživotného ani nie predsedu, ale len podpredsedu. Žil potom na fare v Kútoch a tam v apríli 1879 aj zomrel. Mal iba šesťdesiatdva rokov.

• Je osobnosť Andreja Radlinského dostatočne prebádaná a známa medzi odborníkmi aj laickou verejnosťou?

Za života nebol docenený, hoci tým, čo dokázal, prekročoval hranice Slovenska. Viac ho uctievali v zahraničí. Mal dva doktoráty, je autorom mnohých publikácií, jeho učebnica Školník bola významným prostriedkom pri pozdvíhnutí vzdelanostnej úrovne slovenského národa. Veľká

modlitebná knižka Nábožné výlevy bola za jeho života preložená aj do maďarčiny. Radlinský chcel ponúknuť Slovákom hodnotnú literatúru, na druhej strane vedel, že najskôr musí národ naučiť čítať. Preto spolok vydával abecedáre, šlabikáre, učebnice prírodovedy a podobne. Bol synom netere Antona Bernoláka, ktorého nazýval „milovaným praujom“. Pri kodifikácii spisovnej slovenčiny sa však priklonil k Štúrovi. Je určite výnimočnou osobnosťou slovenských dejín.

• Vráťme sa späť do prítomnosti. Máte štatistiky, koľko kalendárov, duchovnej literatúry, liturgických kníh, dokumentov katolíckej cirkvi Spolok sv. Vojtecha od vzniku vydal?

Od roka 1871 dodnes vydávame každoročne Pútnika svätovojeťského, čo je náš základný a najvýznamnejší titul, ktorý putuje zdarma všetkým našim členom. Nevyšiel iba v roku 1919 po skončení prvej svetovej vojny, keď nebolo papiera. Spolok od vzniku do roka 1990 vydal približne tridsaťtri miliónov výtlačkov kníh a vyše dvesto miliónov výtlačkov periodík. Vydáva nielen náboženskú, ale aj svetskú literatúru. Už v tridsiatych rokoch minulého storočia vydával knihy hodnotných svetových autorov, teda orientoval sa nielen na pospolitý ľud, ale aj na vzdelancov. Momentálne, od roka 1990, keď sme obnovili členstvo v spolku, pripravujeme štyritisíc dvestoštyridsiatu druhú publikáciu. Toto číslo treba vynásobiť nákladom asi dvetisíc – dvetisíc päťsto kusov. Čo sa týka periodík, len Pútnika svätovojeťského vydávame ročne asi stotisíc kusov a rovnaké množstvo podielových kníh.

• Najmä v poslednej dobe získavate za vydanie kníh aj veľa ocenení.

V roku 2017 sme získali ocenenie Red Dot Award, ktoré sa udeľuje v Berlíne za komunikačný dizajn za najnovšie vydanie Svätovojeťskej Biblie. Nemáme ocenenú iba náboženskú literatúru. Najkrajšou knihou Slovenska sa stal v roku 2018 Faust Johanna Wolfganga Goetheho, v minulom roku v súťaži Najkrajšie knihy Slovenska získalo vydavateľstvo hlavnú Cenu Ministerstva kul-

túry Slovenskej republiky za vydanie Božskej komédie Danteho Alighierioho Péklo, Očistec, Raj s krásnymi ilustráciami akademického maliara Miroslava Cipára. Ide o prvé súborné vydanie všetkých troch častí v oceňovanom preklade Jozefa Felixa a najmä Viliama Turčányho, ktorý jeho dielo dokončil. Ocenenia tešia, ale nevydávame knihy preto. Chceme našim čitateľom trvale ponúkať hodnotnú literatúru.

• Aký je záujem ľudí o členstvo v tomto spolku?

Máme asi osemdesiatdva tisíc členov. Ich vekový priemer je pomerne vysoký, časť odchádza každoročne na večnosť, ale ročne získavame aj asi dvetisíc nových mladých členov, čo na dnešnú dobu nie je málo. Snažíme sa im vychádzať v ústrety a prihovráame sa im ich jazykom. Pre mladších napríklad ponúkame e-knihy. Ale som presvedčený, že tlačaná kniha tu bude večne, lebo kniha je pre mňa aj umeleckým dielom.

• K sto päťdesiatemu výročiu založenia Spolku sv. Vojtecha v Trnave vyjde známka Slovenskej pošty s výtvarným návrhom akademického maliara Petra Augustoviča. Aké podujatia pre verejnosť ešte plánujete pripraviť?

Aj nás pribrzdila koronakríza, nemôžeme robiť veľké podujatia. Oslavy budú komornejšie, čo nebude však na škodu, lebo si budeme môcť pripomenúť výročie nie pompéznosťou, ale návratom k podstate jeho vzniku. Katolícke noviny vydali špeciálne číslo – magazínovú prílohu, venovanú histórii i súčasnosti spolku, a RTVS pripravuje dokumentárny film o výročí spolku. V spolupráci s Trnavskom univerzitou pripravujeme vedecké sympóziu, ktoré sa pre súčasnú epidemiologickú situáciu neuskutoční naživo, ale vydáme z neho zborník prednášok. Chystáme špeciálnu limitovanú edíciu veľkoformátového pamätného listu, ktorý si ľudia budú môcť zakúpiť v našich predajniach. Pripravili sme bibliofiliu Paula Claudela Krížová cesta v preklade Jána Švantnera a s ilustráciami Miroslava Cipára. Bude ručne vyrobená a vyjde len v obmedzenom počte stopäťdesiat kusov, ale pripravíme aj verziu do predaja.

• Ako si predstavujete smerovanie a existenciu Spolku sv. Vojtecha v 21. storočí? Je možné si po sto päťdesiatich rokoch zachovať aj tradície a zároveň byť súčasným?

Najmä v dnešnej dobe je výsostne potrebné vracieť sa ku koreňom a dôvodom vzniku Spolku sv. Vojtecha. Pokiaľ človek vie, odkiaľ vzišiel, kam kráča a komu má byť za všetko vďačný, ľahšie sa mu borí životom. Chceme byť verní tradícii a pôvodnému poslaniu spolku, prispievať k prehĺbeniu viery veriacich na Slovensku, ale chceme aj pomôcť ľuďom, ktorí nie sú veriaci, ale hľadajú zmysel života. Pravdy viery sú nemenné, ale spôsob ich odovzdávania musí odrážať dobu, v ktorej žijeme. Preto aj evanjelizácia sa nemôže vrátiť o stopäťdesiat rokov späť, ale musí byť taká, aby jej dnešný človek porozumel. Ako som spomínal, Radlinský bol vizionár, som presvedčený, že ak by žil dnes, burcoval by mládež aj na sociálnych sieťach a využíval by všetky vymoženosti dnešného sveta. Podobne ako svätý Vojtech, ktorý prešiel celú Európu – a bol by v dnešnej zjednotenej forme jej vhodným patrónom – ani my sa nechceme uzatvárať do seba. Ako povedal francúzsky teológ Yves Congar, tradícia je živá viera otcov, tradicionalizmus mŕtva viera synov. My chceme byť aj po sto päťdesiatich rokoch súčasní a prinášať prostredníctvom našich edičných počínov ľuďom studnicu poznania a živé viery.

Spolok svätého Vojtecha vznikol po dlhom zápase pred sto päťdesiatimi rokmi

Záchranný koráb národného povedomia

Ivan MRVA – Ilustrácia: archív autora

Spolok svätého Vojtecha zohral v novodobých slovenských dejinách nezastupiteľnú úlohu pri upevňovaní národného povedomia, ale aj kresťanských cností v širších vrstvách slovenského ľudu. Bol našou najmasovejšou organizáciou. Vznikol po dlhom zápase o povolenie 14. septembra 1870, teda pred sto päťdesiatimi rokmi.

Za revolúcie v roku 1848 katolícka cirkevná vrchnosť založila v Pešti Spolok svätého Štefana, ktorého cieľom bolo vydávanie dobrých a lacných kníh pre katolícky ľud jazyka maďarského, slovenského a nemeckého. Spolok začal vydávať týždenník Katolícke noviny pre obecný ľud, redigovaný Šimonom Klempom. Keďže Spolok sv. Štefana pre ľahostajnosť k národným potrebám prestal vyhovovať slovenským katolíckym dejateľom, začali sa usilovať o založenie vlastnej organizácie podobného určenia. Iniciatívy sa ujal Andrej Radlinský a spomedzi peštianskych katolíckych Slovákov zostal dočasný výbor, ktorý začal zbierať finančné prostriedky a zostavil stanovy budúceho spolku. Aby sa zvýraznil jeho slovenský a slovanský charakter, uzniesli sa, že sa bude nazývať Spolok sv. Vojtecha. Ešte i dnes možno nájsť v archívoch katolíckych fár Andrejom Radlinským vlastnoručne písané listy s výzvou adresovanou na správcu farnosti, aby podporil ustanovenie slovenského katolíckeho spolku.

MEMOÁRE

Zo slovenských krajov i z mnohých kútov Uhorska prichádzali Andrejovi Radlinskému priaznivé ohlasy. Dočasný výbor rozhodol, že stanovy dá schváliť primasovi katolíckej cirkvi a Cisársko-kráľovskej námestnej rade v Budíne. Ostrihomský arcibiskup a primas katolíckej cirkvi Scitovský bol Slovák poľského pôvodu, a kým bol v nižších funkciách, angažoval sa v bernolákovskom hnutí. Slovenskú deputáciu prijal priateľsky, uznal potrebu spolku a prisľúbil priaznivé vybavenie. Okamžite sa rozprúdila nátlaková kampaň v maďarských časopisoch. Lebo projektovaný spolok vraj bude mať protimaďarský charakter a v konečnom dôsledku bude pre Uhorsko škodlivý. Šovinistické výpady ovplyvnili postoj primasa Scitovského, ktorý v písomnej odpovedi zdôraznil, že Slovákom musí stačiť Spolok sv. Štefana. Keď Slováci v Ostrihome neuspeli, rozhodli sa požiadať viacdenské ministerstvo školstva a kultu o potvrdenie stanov. Veci sa ujalo banskobystrické biskupstvo, keďže biskup Štefan Moyses mal vo Viedni dobré kontakty. Priaznivému vybaveniu malo pomôcť spísanie stanov v staroslovenčine, čo bola v podstate čeština s niekoľkými slovákizmami. Aj projektovaný spolok zmenil názov a mal sa nazývať Jednota svätovojtešská. V päťdesiatych rokoch v ústredných orgánoch Rakúskeho cisárstva pôsobilo veľa Čechov, ale boli to zväčša bezduchí byrokrati, ktorým Slováci neležali na srdci. Ani odklon od slovenčiny nepomohol a stanovy neboli potvrdené.

■ ĎALŠIE ODROČENIE

Spolok stále zostával len na papieri, pritom sa už začiatkom šesťdesiatych rokov vyzbieralo na jeho kmeňovú základňu šesťtisíc zlatých. Zdalo sa, že celá vec zaspala, Slováci v čase uvoľnenia po roku 1860 sa usilovali presadiť svoj politický program, potom sa pripravovalo založenie Matice slovenskej. V tom čase sa Andrej Radlinský stal farárom v Kútoch a obnovil snahu o založenie svätovojtešského spolku. Vypracoval nové stanovy v latinškom jazyku, v ktorých sa spomína, že sídlom spolku by mohla byť Trnava. V roku 1863 aj v súvislosti s oslavou tisícročia príchodu slovanských apoštolov a so vznikom Matice slovenskej, ktorá začala Slovákov oboch hlavných konfesií zjednocovať, sa zintenzívnilo úsilie o povolenie spolku. Kňazi šaštinského dekanátu z iniciatívy Radlinského

Zakladateľské osobnosti Spolku svätého Vojtecha: Šimon Klempa, Ján Juriga, Juraj Tvrđý, Ján Palárik. V strede Andrej Radlinský

podali ostrihomskému arcibiskupovi Jánovi Šimorovi novú žiadosť s nádejou na priaznivé vybavenie, lebo Šimor bol známy svojou spravodlivosťou a mal aj slovenské korene. Ale arcibiskupská komisia opäť vzniesla námietky, medzi iným, že meno Vojtech je pohanské. Ďalšie odročenie takmer pochovalo nádeje a slovenskí katolíci sa mohli tešiť aspoň z jedného úspechu, ktorým bolo povolenie Matice slovenskej. Roduverných katolíkov vyzvali, aby Maticu podporovali.

■ LICITOVANIE SO ŽALOBOU

Po rakúsko-uhorskom vyrovnaní nastali zdanlivo priaznivejšie pomery. V máji 1868 kňazi šaštinského dekanátu opäť podali žiadosť, no ani za sedemnásť mesiacov odpoved neprišla. Andrej Radlinský sa osobným listom obrátil na primasa Šimora, že už dvanásť rokov sa odkladá povolenie Svätovojtešského spolku...

„Ľud slovenský, dospelá bol najnábožnejší,“ spomína v liste, „čo sa hlavne horlivosti duchovných pastierov pripísať sa musí... Pastieri a vodcovia veriacého ľudu upodobia, udávaním a vyšetrovaním skrz svetskú moc a jej slovákozrútske orgány sú terorizovaní... Prv než beznáboženstvo a znevravenie tejto doby slovenský ľud zatopí,

Spolok sv. Vojtecha ako Noemov koráb záchrany tohto ľudu od potopy všeobecnej skazenosti a nemravnosti ochráni... Nech Vaša kňazská milosť k povzbudeniu zúfajúcich a k zahanbeniu nepriateľov najmilostivejšie potvrdí a stanovy spolku schváliť ráči.“

Úprimné a vznešené Radlinského slová azda nezostali bez vplyvu na arcibiskupa, ale rozhodujúcu úlohu zohral Radlinského príslub, že stiahne žalobu na katolícky časopis Magyar állam (Uhorský štát). Jeho redaktor obvinil Radlinského z nevlastnenectva, z defraudácie a zo zanedbávania kňazských povinností. Primas si neželal súdny spor medzi katolíckym časopisom a bezúhonným kňazom a poveril trnavského vikára Henrika Sábelyho, aby spoločne s Radlinským zostavili prípravný výbor. Doplnené stanovy putovali z Trnavy do Ostrihomu a potom do Ríma, kde ich bez prietahov potvrdili.

■ VALNÉ ZHROMAŽDENIE

Arcibiskup Šimor listom vyzval trnavského vikára, aby prvé valné zhromaždenie zvolal do Trnavy na 14. septembra 1870. V určený deň sa do Trnavy zišlo päťsto katolíckych kňazov, učiteľov a laikov, ktorí zvolili správu a funkcionárov Spolku svätého Vojtecha – Adalberta (SSV). Predsedom sa

stal Henrik Sábely, za podpredsedu bol zvolený Štefan Závodník. Hlavnému iniciátorovi Spolku Andrejovi Radlinskému sa ušla funkcia doživotného podpredsedu. Zhromaždenie zvolilo šesťdesiatčlenný výbor a do zvyšných funkcií navolilo osvedčených slovenských katolíckych národovcov. Správcom sa stal Juraj Slotta, účtovníkom Ján Palárik a pokladníkom ostrihomský kanonik Ján Krstiteľ Juriga. Za sídlo spolku bola určená Trnava, kam sa po Radlinského smrti v roku 1879 zo Skalice presťahovali Katolícke noviny, ktoré boli tlačovým orgánom SSV.

■ PRVÉ TLAČE

Už v prvom roku jestvovania spolok vydal učebnice pre slovenské ľudové školy a kalendár Pútnik svätovojtešský. SSV sa stal rýchlo známym, počet členov narastal a v polovici roka 1871 sa blížil k dvom tisíciam. Stále však bol trňom v oku maďarských šovinistov. Druhé valné zhromaždenie SSV sa malo konať 27. septembra 1871 v Nitre. V predvečer sa do mesta dostavili mnohí členovia, medzi nimi popredné osobnosti slovenského duchovného života. Na prístupoch k mestu ich krikom, nadávkami, ba aj kamením vívala nitrianska spodina organizovaná a poštvaná niekoľkými maďarónskymi šľachticmi. Hlavnú časť týchto „uhorských vlasteneckých aktivistov“ tvorili chudobní Židia z nitrianskych Pároviev, pre ktorých vážnosť kňazského stavu i elementárna slušnosť voči laikom boli len na smiech. Teror pokračoval celú noc, luza porozbýjala okná na domoch, kde sa členovia Spolku ubytovali. Zhromaždenie sa malo otvoriť vo dvorane biskupského seminára, ale dáv sa hotoval zaútočiť na budovu. Žiadosť o vykonanie poriadku u podžupana i mestského kapitána zostala nevyčútaná, a tak bolo druhé valné zhromaždenie rozpustené a účastníci Nitre narýchlo opustili. Viacerí si na pamiatku odniesli aj zranenia.

Nitrianske udalosti Slováci odsúdili a k nim sa pridali aj poctiví Maďari, a tak sa už podobné udalosti neopakovali, aj keď časť maďarskej verejnosti stále proti SSV živila rôzne výhrady.

■ ROZVOJ SPOLKU

V prvom desaťročí sa spolok nad očakávanie rozvíjal. V roku 1875 mal už 3 085 členov. Medzi nimi boli aj vysokí cirkevní hodnostári, ktorí spolku dodávali lesk a vážnosť aj finančné príspevky. Za člena sa prihlásil ostrihomský arcibiskup Ján Šimor, spišský biskup Juraj Čáska, nitriansky Augustín Roškovaní, banskobystrický Ipolyi Stummer, ba aj sedmohradský biskup Fogaraši. Ich nástupcovia v biskupských funkciách už o členstvo nejavili záujem, ba vystríhali slovenských katolíckych duchovných pred vstupom do spolku.

Napriek prehlbujúcej sa nedôvere a nepriazni cirkevnej i svetskej vrchnosti činnosť SSV sa úspešne rozvíjala. Slovenské tlačené slovo v knižnej forme rôzneho obsahu, posielané členom i záujemcom do slovenských dedín, malo veľký význam pri budení slovenského katolíckeho ľudu, pohruženého do hlbokého duchovného spánku a národnej ľahostajnosti. Výsledok nie veľmi nápadnej, ale systematickej práce sa neskôr ukázal v parlamentných voľbách, keď práve v bratislavsko-trnavskom regióne, kde mal SSV najviac členov, pravidelne víťazili slovenskí kandidáti.

Viaceré knižné diela z produkcie Spolku svätého Vojtecha mali aj

komerčný úspech. V roku 1879 SSV vydal katolícky spevník zostavený Andrejom Radlinským a upravený farárom z Turzovky Františkom Tagánim a Romualdom Zaymusom. Stal sa najpopulárnejšou knihou svojich čias. Len v Rači sa za krátky čas predalo štyristo kusov; nitriansky biskup si objednal tisíc exemplárov a zakrátko bolo treba pripraviť nové vydanie.

Popri Andrejovi Radlinskom dušou a záštitou Spolku bol modranský rodák titulárny biskup Henrik Sábely (1804 – 1886). Bol uvedomelý Slováč a už ako kaplán v Budíne sa zapojil do národného hnutia a prihlásil sa do Spolku milovníkov reči a literatúry slovenskej. Aj ako prefekt Pázmanea vo Viedni udržoval styky so slovenskými národovcami a podieľal sa na vzniku Matice slovenskej. Po Sábelyho smrti mal Spolok už 5 270 členov, ale dostavilo sa obdobie stagnácie. To sa však podarilo prekonať najmä vďaka neúnavnej práci správcu Martina Kolára (1853 – 1919), ktorý na začiatku 20. storočia prispel k jeho oživeniu. V časoch, keď Slováci nemali Maticu slovenskú s celonárodnou pôsobnosťou, na valné zhromaždenia každoročne konané v Trnave prichádzali popredné slovenské osobnosti oboch konfesiínych táborov. Počas neformálnych rozhovorov riešili páľčivé otázky slovenskej budúcnosti. Časťtými hosťami v Trnave boli evanjelickí dejatelia Svetozár Hurban Vajanský, Jozef Škultéty, Milan Ivanka a ďalší. Napriek tomu, že tlak svetskej a cirkevnej vrchnosti bol citeľný a nad Spolkom visel Damoklov meč rozpustenia, prihlasovalo sa čoraz viac záujemcov. V roku 1912 počet členov presiahol hranicu tridsaťštyri tisíc.

■ NESPLNENÉ NÁDEJE V ČSR

Po vzniku Česko-Slovenska sa zdalo, že prichádzajú lepšie časy, aké panovali za Uhorska, ale nádeje sa neplnili. Politika prezidentského kabinetu a väčšina strán, ktoré sa striedali pri vládnom kormidle, bola protikatolícka, a tak ani katolícky Spolok svätého Vojtecha nemal na ružiaci ustlané. Napriek úsiliu vedenia pri pozemkovej reforme nedostal Spolok nič z rozsiahlych majetkov ostrihomského arcibiskupstva na Slovensku zabraných štátom. A tak jeho činnosť, ktorá sa rozšírila o zhromažďovanie starých dokumentov a pamiatok slovenského života, historický a literárny výskum, sa financovala z príspevkov mecénov a z členských poplatkov.

Počet členov v roku 1930 prekročil hranicu stotisíc. Spolok mal jednatelstvá nielen na Slovensku, ale aj vo Francúzsku, v Argentíne, Kanade i Austrálii. V Spojených štátoch sa prihlásili do miestnych jednatelstiev tisíce našich krajanov. Organizácia, ktorá by sa čo do mohutnosti mohla porovnať so Spolkom svätého Vojtecha na Slovensku nebola. Matica slovenská mala k roku 1930 približne sedemtisíc členov. Spoločne však pracovali na zveladení slovenského života, prehlbovaní vzdelanosti a morálky. V tomto období náklad podielových kníh bol aj osemdesiatitisíc.

Počas existencie Slovenskej republiky získaval značnú podporu štátu, čo bolo po prvý raz za jeho dlhej existencie. To sa prejavilo na vzraste členskej základne i rozvoji činnosti. Po vojne sa radikálne zmenila situácia, niektorí členovia vedenia na čele so správcom spolku Jánom Pöstényim boli vyšetrovaní a prenasledovaní, činnosť organizácie obmedzená.

Po komunistickom prevrate členskú základňu rozpustili a Spolok zmenili na účelové zariadenie rímskokatolíckej cirkvi. Tlačiareň znárodnili a časť zbierok a knižnice sa roztrátila. Fungoval pod dôslednou štátnou kontrolou. Od roka 1990 opäť mohol oživiť činnosť ako spolok a budovať členskú základňu, no niekdajší lesk a sláva Spolku svätého Vojtecha sú už len minulosťou.

Ani mediálna značka nie je zárukou kvalitnej a objektívnej žurnalistiky – 2. časť

Štyri články z reťaze tendenčnosti a neprávdy

Zuzana DVONČOVÁ – Karikatúra: Andrej MIŠANEK

V predchádzajúcom čísle SNN sme vám priblížili, akým spôsobom dokáže aj navonok seriózne ekonomické médium vytvoriť zú mienku verejnosti zvyrazňovaním, ohýbaním či dokonca vymýšľaním faktov. Tohtoročnú lavínu negatívnych článkov o Matici slovenskej spustila svojimi vyjadreniami ministerka kultúry Natália Milanová, ktorá matičiarom jasne odkázala, že nemá pre ich činnosť ani smerovanie nijaké pochopenie.

Medzi prvými sa tejto témy chytil aj týždenník .týždeň. Rozhodol sa vplývať najmä na emocionálnu stránku svojich čitateľov, vyvolať v nich hnev a následný súhlas s postojmi novej ministerky. Predstavujeme vám analýzu článku Alchymisti naopak, pod ktorý sa 29. júna 2020 podpísala redaktorka .týždeňa Marína Gálisová.

■ ROZPRÁVKARKA .týždeň

Nie je úplne zrejmé, aký žurnalistický žánr v rámci publicistiky použila novinárka Marína Gálisová, pretože aj na pamflet jej článok o Matici príliš beletristický. Už titulok o alchymistoch naznačuje, že redaktorka má ambíciu pracovať viac s prozaickým útvarom rozprávky než s vecnými faktami. Týždeň uvádza, že Gálisová má na starosti oblasť zahraničnej politiky. Webstránka mimovládnej organizácie Globsec dopĺňa, že vyštudovala angličtinu a španielčinu a pracuje ako prekladateľka. Problémom slovenskej žurnalistiky je aj fakt, že sa v praxi často uplatňujú tí, ktorí ju neštudovali. Niežeby sa neštudovaní žurnalisti nedokázali vypracovať na kvalitných profesionálov, no v slovenskej realite je takých prípadov ako šafranu. Nerešpektovanie základov novinárskej práce, Etického kódexu novinára či rezolúcie Rady Európy je tak už len dôsledkom tohto problému. Zároveň je vizitkou každého človeka, ak sa oboznámi so základnými princípmi oblasti, v ktorej pracuje, a tiež ich uplatňuje. Čítajúc však článok v .týždni musíme redaktorku pripomenúť najmä Rezolúciu Rady Európy č. 1003 o etike žurnalistiky z roku 1993, pretože by sa v mnohých častiach určite našla. A nie v dobrom svetle.

■ DOJMOVÁ NOVINÁRČINA

Novinárka si na kritiku súčasnej činnosti Maticy slovenskej vybrala minulosť. Zvláštny spôsob, ako

takmer tridsaťročnými záležitosťami zdôvodniť jej nepotrebnosť v roku 2020. Prečo rovno nevytiahla matičné záležitosti z roka 1980? O tom sa už na internete nedočítala? Ako inak, emóciami podfarbené tvrdenia a vlastné názory podložila najznámejšou kauzou Národného pokladu. Zainteresovaný čitateľ si nemôže nevšimnúť, že Gálisová si už v úvode svojho článku pletie dojmy s pojmi, keď Národný poklad nazvala matičiarskou zbierkou. Odhladiac od toho, že ako prvá dostala na frak slovenčina (matičiarstva verzus matičnárstva), ani faktografia neobišla bez facky. Národný poklad totiž nezberala ani nespravovala Matica slovenská, ale Nadácia Maticy slovenskej, ktorá bola a stále je právne úplne nezávislá od Maticy bez akejkoľvek kontroly ustanovizne nad ňou. Matičiarci majú skôr smolu v tom, že nadácia nesie názov MS a priamo bol v nej angažovaný bývalý predseda Jozef Markuš. Tak sa ostatné subjekty, ktoré rovnocenne vyhlasovali zbierku spoločne s ustanovizňou, dostali do mediálneho „závetria“. A nedá sa povedať, že by sa z neho ponáhľali skočiť

priamo do búry, v ktorej je dodnes Matica slovenská.

Gálisová sa ďalej vyjadruje k tomu, čo sa malo diať s pokladom. Informácií má buď nedostatok, alebo len zvolila silnú selekciu. Aj keď napísala, že „to, čo sa vyzbieralo, mali síce odovzdať štátu, ale napokon sa rozhodli investovať“, no už neuviedla to, čo sme zistili my. Aj keď Nadácia MS deklarovala záujem odovzdať zbierku štátu, prevzatím štát nepoveril žiadny svoj orgán, preto nadácia nakladala so zbierkou ako každá iná nadácia. Čiže svojvoľne a bez kontroly zo strany Maticy slovenskej. Vzápätí redaktorka pritvrdila, keď komentovala investovanie do Podielového družstva Slovenskej investície, ktoré vyhlásilo bankrot: „Kto všetko sa na tom nabalil? Skúste hádať. Zlato z matičného pokladu sa premenilo na nulu – aspoň Slovensko ako celok si tú nulu pripísalo. Bola z toho hanba a trestné stíhanie, hovorilo sa o zašantročení peňazí. Prebehlo vyšetrovanie, napokon sa však nič relevantné nezistilo.“

Fakty nie sú silnou stránkou novinárky .týždeňa, inak by si dokázala

aspoň vyhľadať dookola opakované oficiálne informácie z MS, že zlaté tehly z Národného pokladu sú v kompletnom stave a zapečatené štátnym notárom. My sme navyše vyhľadali bežne dostupné informácie, že zlatá ani strieborná časť nebola investovaná do Podielového družstva. Ani financie neprepadli celé a tvrdenie o „nabalení sa“ redaktorka nepodložila nijakými faktami. V skutočnosti boli dva a pol krát zhodnotené, z čoho nadácia podľa svojich výročných správ financovala 2 903 projektov regionálnej kultúry, najmä folklóru. Predmetom súdneho konania s J. Markušom je porušovanie povinnosti pri správe cudzieho majetku, teda nesprávne investovanie finančnej časti do Podielového družstva, za čo bol už odsúdený, aj keď samotné súdne konanie sa ešte neskončilo.

■ LŽI O MATIČIAROCH

Vo svojej „dojmológii“ pokračuje Gálisová ďalej, keď sa usiluje čitateľov presvedčiť, že základná činnosť Maticy slovenskej ako takej bola v deväťdesiatych rokoch pre spoločnosť neúčinná až kontraproduktívna. Vraj „nedalo sa ani len seriózne uvažovať o tom, že by z nich Slovensko mohlo čerpať svoje pozdvihnutie“. Stovky matičiarov a matičiarok zo staršej i strednej generácie by ju už počas piatich minút debaty dokázalo vyviešť zo sebaklamu. Bola to práve Matica a matičiarci, ktorí sa v dejinách preukázateľne podieľali na významných míľnikoch na prospech slovenského národa vrátane jeho národného, vedeckého, vzdelanostného a kultúrneho pozdvihnutia od roka 1863 po súčasnosť, boja za slobodu, demokraciu a národno-občianske práva proti totalitným režimom či vzniku prvého Česko-Slovenska v roku 1919 i zvrchovanej Slovenskej republiky

v roku 1993. Redaktorka sa dostala nielen úplne mimo faktov, ale najmä mimo reality. Preto je rozprávkový podtext pre jej článok absolútne priznateľný.

Hnev čitateľov sa rozhodla znásobiť tvrdením, že „je len logické, že skončila ako prílepek tých najhorších iracionálnych prúdov v našej spoločnosti, konšpirátorov a pohrobkov ľudáctva“. Dôkazy, ktoré by súčasných predstaviteľov inštitúcie usvedčovali z jej „logiky“, už nepotrebovala žiadne. Nám stačilo vyhľadať si oficiálne vyjadrenia Maticy, ktorá sa od konca roka 2017 viackrát verejne dištancovala od extrémistických skupín a spolupráce s nimi. Nie je problém ani nájsť verejnú kritiku ustanovizne na adresu jednotlivcov pre zneužitie mena MS v politickej kampani.

■ TVRDÉ POLITIKÁRČENIE

Záver článku si novinárka Gálisová nechala na tvrdú politiku. Posúďte sami: „Takúto inštitúciu štát ozaj nemusí podporovať. Ani by nemal. Keď sa ministerka kultúry rozhodla, že podporu Maticy prehodnotí, urobila dobre. To však musí byť len začiatok a nasledovať by malo celkové prehodnotenie činnosti Maticy, verejné pranie rúk za jej vedomé prešľapy, definitívne odstavenie od štátnych korýt.“ Prekročila tým akýkoľvek žurnalistický žánr a svoje názory štylizovala do politického vyhlásenia s cieľom ovplyvniť verejnú mienku a podporiť politické ciele ministerky kultúry vo vzťahu k MS. Ukážkový príklad priameho porušenia Rezolúcie Rady Európy o etike žurnalistiky. Aby však k svojim rozprávkam a politikárčeni primiešala aj nejaký ten moralizmus, typický pre .týždeň – podľa nás falošný – pomohla si opäť témou Národného pokladu. Vraj „príbeh pokladu je totiž jednoznačnou výpoveďou o tom, že čokoľvek prejde cez útroby tejto pridlho existujúcej etapy Maticy slovenskej, skončí bez hodnoty“.

Gálisovej chceme odporučiť doplnkové hodiny komparistiky. Porovnávať jablká s figami je ako hodnotiť kultúrnu, vedeckú a osvetovú činnosť matičiarov na základe činnosti od nej nezávislej a nekontrolovanej Nadácie MS. Presne to urobila a presne preto je celý jej článok argumentačne mimo a nápadne účelový. Keby aspoň tú základnú matičnú činnosť čitateľom predstavila...

Šport a kultúra na Slovensku živia, obmedzenia ich doslova likvidujú

Príde po smútku nádej?

Roman KALISKÝ-HRONSKÝ – Kresba: Lubomír KOTRHA

Stretol som muža v belasom drese. Pred pár týždňami sa na Národnom futbalovom štadióne hralo tradičné derby Slovan – Trnava. Postarší chlapík pred zápasom bol zronený, padnuté ramená, slzy v očiach. Spýtal som sa, čo sa mu stalo? „Nepustili ma na štadión pre kvóty. Pritom mám permanentku na celú sezónu...“

Padol za obeť koronavírusovej hystérii štátnej moci. Tá zrejme nadužíva až nehanebne moc na porušovanie ľudských práv. Bývalý sudca ústavného súdu J. Drgonec odporučal v spravodajskej televízii divákov na sieť, kde to podrobne rozoberá bývalý predseda Najvyššieho súdu SR. Ešteže ten futbalový zápas vtedy vysielali v televízii naživo.

Cirkev patrí v určitých systémových záležitostiach aj pod ministerstvo kultúry. Vládna SAS otvorila otázku odluky cirkvi od štátu. Lebo iné problémy tu asi nemáme. To tiež svedčí o postoji niektorých politikov k slobode vyznania, tradíciám a ku kultúre tohto národa. Cirkevný sviatok Sedembolestnej panny Márie si to odniesol tiež. Obmedzili počet veriacich, ktorí sa po páti do Šaština dostali do vymedzenej zóny okolo baziliky. No ale to bolo hlúpych reakcií na IT sieťach k cirkvi a veriacim. Tá zaslepenosť je tiež bolestná! Kam to smeruje?!

Krizový štáb očividne prestal brať ohľad na platné zákony aj na ústavu. Podľa renomovaných práv-

nikov je pokutovanie za nenosenie rúšok protiprávne. Ale s policajtom sa radšej netreba hádať. Rúška v interiéroch sú aspoň znakom toho, že sme zodpovední. Nočné bary a diskotéky nie sú kultúrne ani športové priestory, tak nech sú obmedzené. Ale trestať šport a kultúru za nič?! To je vražedné pre budúcnosť celej spoločnosti.

Pred 15. septembrom bola tlačovka vlády. Zúčastnil sa na nej aj premiér Matovič. Podporil záchranu kultúry. „Pani ministerke kultúry išlo o to, aby sme neumlčali a doslova nevyhľadovali či už kultúrne podujatia, ale rovnako aj Eduard Heger ma oslovil pre športové podujatia. Dohodli sme sa, že bez ohľadu na to, ako sa nám podarí presvedčiť ústredný krízový štáb o tom, že by sme nemali až takto zásadne skresať počty prítomných či už na kultúrnych alebo športových podujatiach, že bez ohľadu na to, či sa nám to podarí, alebo nie, chceme podať pomocnú ruku aj kultúrnej, aj športovej obci a zabezpečiť nejakú formu odškodného za to, že nemôžu naplno fungovať,“ uviedol predseda vlády.

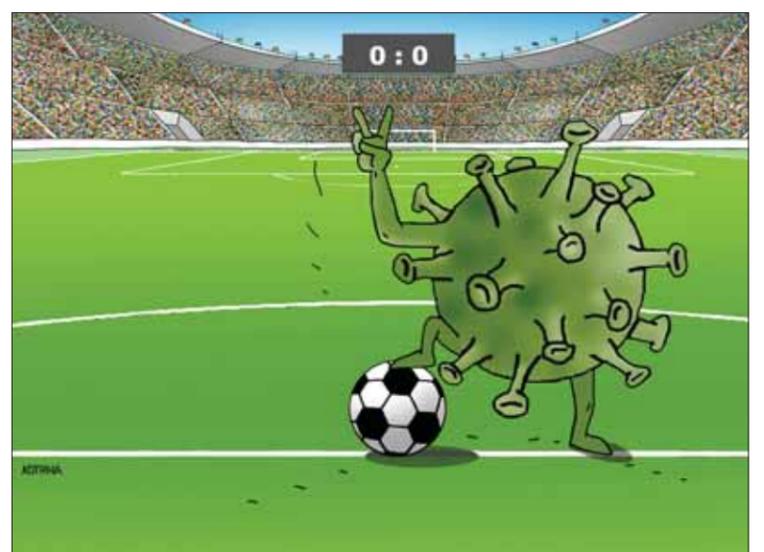
Spoločnosť riadi krízový štáb a jeho „sema-fóry“. V prípade kultúrnych podujatí v červenej zóne bude zákaz občerstvenia a kapacita bude znížená na polovicu. V prípade športových akcií v zelených oblastiach budú účastníci sedieť v každom druhom rade, v červených v každom štvrtom

BESEDNICA

rade. „Kultúra a šport môžu naďalej žiť,“ povedal I. Matovič...

Pandemická komisia vlády SR navrhla od 16. septembra 2020 zákaz usporadúvania hromadných podujatí v prevádzkach verejného stravovania a v ubytovacích zariadeniach (hoteloch), s výnimkou sviadieb a karov. Opatrenia a odporúčania pre bohoslužby budú podľa regionálnej miery rizika. Sprisňujú sa aj podmienky pre športové kempy.

Slovenský šport žiada štát, aby ho podporil rovnako ako iné oblasti života, naposledy kultúru. Aj šport má významný prínos pre spoločnosť a najmä pre verejné zdravie. Doteraz sa nedočkal nija-

kej pomoci. Pripravované opatrenia na zabránenie šírenia koronavírusu situáciu v športe ešte viac dramatizujú. Slovenský olympijský a športový výbor, národné športové zväzy i zástupcovia klubov preto vyzývajú predstaviteľov Ministerstva školstva, vedy, výskumu a športu SR, v kompetencii ktorého je aj šport, aby sa situáciou konečne začali vážne zaoberať, lebo šport napriek významnému prínosu pre spoločnosť a najmä pre verejné zdravie doteraz prepadal „cez sito“ koronavírusovej pomoci štátu i rôznych schém záchranných balíčkov.

Od prvého októbra komisia odporúča opatrenia ešte prísniť. V tzv. zelených okresoch sa na exteriérových podujatiach bude môcť zúčastniť maximálne dvesto osôb, na interiérových najviac sto osôb. V oranžových a červených okresoch v exteriéroch najviac sto ľudí a v interiéroch maximálne päťdesiat osôb. Kam sa to rútime po zásahoch bezhlavej byrokratickej mašinérie? Nie sme samovrahovia, aby sme rozsievali vírusy! Lenže „výtrusy“ komisií, ktoré berú ľuďom kultúrny a športový život, nazasievajú nijakú nádej. A to je najhoršia choroba. Môže nás zničiť!

Odišiel skvelý komik aj výborný charakterový herec Martin HORŇÁK Javisko bolo jeho výsostné územie

Peter VALO – Foto: rodinný archív M. H.

Bývali sme v internáte na bratislavskej Šoltéske. Martin, volali sme ho Klingáč, svojou priateľskou povahou hneď zapadol do bohémskej spoločnosti, a pritom stíhal všetky školské povinnosti. V televízii debutoval v seriáli Miesto v dome (1973). V tom istom roku nastúpil do Slovenského komorného divadla v Martine, kde odohral mnoho postáv. Hostoval v bratislavskom Divadle a.h.a i v Kukurovej Aréne.

Keď som sa dozvedel o jeho ťažkej chorobe, navštívil som ho v nemocnici. Bol plný optimizmu. Hovoril o plánoch v Trenčianskom mestskom divadle. O pár dní začal cirkus s korunou. Martinovi dali na izbu kašajúceho Záhoráka. Čoskoro zistil, že jeho syn chodí robiť do Rakúska. Upozornil na to lekárov, ktorí zistili nebezpečný vírus. Keby to neurobil, z menšej karantény mohla byť veľká. Boj s rakovinou dobojova 11. septembra vo veku šesťdesiatich ôsmich rokov...

MEMORIÁL

V divadle zažiaril v Rostandovom Cyranovi. Režisér Štefan Korenčí o ňom povedal: „Martinovu devízou je, že nesie v sebe istú ľudskosť, a keď prehovorí, cítiť z jeho slov všetko. Slnko i bahno. Tak ako Cyrano nie je ochotný zaradiť sa do životného prúdu a zachováva si čistý štít i jeho predstaviteľ je v tomto zmysle Cyrano dneška.“ V tom sa nemýlil. U Martina bolo prvoradé umenie.

Politika a stádovitá reakcia ho nezaujímali. Roku 1996 Štefan Halas režíroval monodrámu Balkón Story. Bola o chlapíkovi, ktorý pije

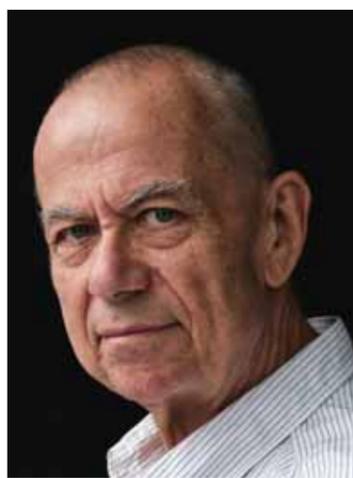
Martin HORŇÁK s Františkom Výrostkom v inscenácii 1+1=3.

a rozpráva sa s kaktusom. Maroš odohral parádne predstavenie. Režisér Matúš Oľha povedal: „Bol to skvelý komik i predstaviteľ charakterových postáv, herec, ktorý dokázal hrať sám aj hodinu.“

■ BALKÓN STORY

V tom čase sa búrili herci pod heslom Zachráňme kultúru. Divadlá začali štrajkovať, čo Maroš odmietol. Balkón Story bolo jediné predstavenie, ktoré sa hralo.

Pri Cyranovi preskočila iskra medzi ním a mladšou kolegynou Renátou. Zobral si dve škatule, ponk, vrátačku a nasťahoval sa do jej garsónky. Martin si nepotrpel na peniaze a luxus. Ani im na um nešlo, že by si mali šetriť na väčší byt. Ak v svojom minibytyčku študovali texty do rôznych predstavení, jedni sa museli učiť v kúpeľni. Boli šťastní, keď si mohli zahrať spolu – ako v komédii Zahraj to ešte raz alebo v Divnom Jankovi, kde on

Na Martina HORŇÁKA budú s láskou a vďakou spomínať nielen jeho blízki a priatelia, ale aj tisíce divákov, ktorým prinášal mnoho potešenia z divadelných dosiek aj z obrazoviek a filmového plátna.

stváril Janka Kráľa a ona smrť, či v Troch mušketieroch: on bol pán Bonasieur a ona pani Bonasieurová, alebo v Tartuffovi Orgon a Elmira...

■ NEZABUDNUTELNÝ POIROT

S martinským divadlom sa rozlúčil predstavením Kumšt 28. februára. Bola to komédia o priateľstve troch mužov. Hovorila o umení a neviditeľnej hranici medzi umeleckým majstrovstvom a umeleckým podvodom, pranierovala pokryteckú morálku. Martin sa v nej cítil veľmi dobre. V tom čase už bol onkologický pacient. Na skúšku prišiel pochudnutý. Povedal: „Prepáčte, chlapci, mám oslabenú imunitu. Budem s rúľkom a nebudem sa veľmi pohybovať.“ Na scéne, spolu s Martinom Kožuchom a Ferom Výrostkom, zažiaril, akoby sa nič

nedialo. V máji odohral svoje posledné predstavenie v kompozícii Svetový Slovák Štefánik v Trenčianskom mestskom divadle, kde stvárnil postavy profesora Janssena, generála Janina a Guiseppého Primoliho.

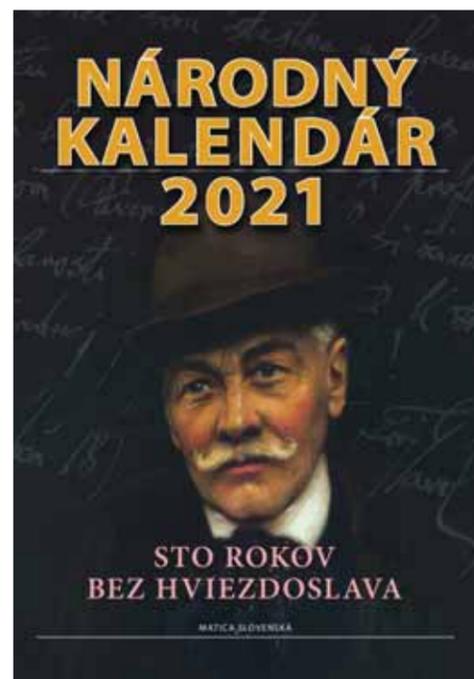
■ REŽISÉR DABINGU

V televízii skvele režíroval dabing seriálu Agatha Christie Hercule Poirot, kde pomohol k neopakovateľnej postave slávneho detektíva Jánovi Kožuchovi, ktorý spomína: „Čudovali sme sa, že skvelý seriál prišiel do Martina. Dohodli sme sa, že by to mali robiť martinskí herci. Chceli sme prezentovať martinské divadlo. Vznikla výborná spolupráca na postave detektíva s charakteristickými črtami. Začali sme používať niektoré francúzske výrazy. Martin bol priamy, rovný, vždy si povedal svoj názor. Na javisku bol ako doma. To bolo jeho územie, bol prirodzený, autentický, bol to talent od Boha. Miloval život. Vedel si priznať svoje poklesky. Robil si zo seba žarty v živote i na javisku. Keď sme sa pohádali na život a na smrť, na druhý deň to neplatilo. Vždy hodil za hlavu to, čo nebolo podstatné.“

Martin sa nikdy nepchal medzi celebrity, ale svojimi postavami patrí medzi nástupcov veľkej generácie slovenských hercov. Na záver spomeniem svadobné motto, ktoré si s Renátkou vybrali zo Cyrana: „Veď nemôže mať rád človeka človek len pre povrch, pre kabát, čo sa dá vymeniť a ostane len bolesť, keď dušu miluješ, tak vieš, že nejde o lešť. Duša je oheň, tvár je iba krásny dym, vidím to jasne, aj keď dušu nevidím.“

Štefan HAVIAR s kolektívom pripravili tradičného sprievodcu rokom Národný kalendár v znamení storočnic

KNiha TÝŽDŇA

Dominantnými výročiami v najnovšom vydaní Národného kalendára sú storočnice. Pred sto rokmi sa narodili mnohé významné postavy nášho kultúrno-spoločenského života, medzi nimi napríklad jazykovedec Jozef Mistrik, výtvarní umelci Alexander Trizuljak, Ladislav Guderna či Lubomír Kellenberger, architekt Tatier Geodon Majunke, spisovateľ Ivan Bukovčan, Rudo Moric, Miro Procházka, Karol Strmeň, podnikateľ a prvý predseda Svetového kongresu Slovákov Štefan Boleslav Roman, kňaz Pavol Mária Hnilica, politik Alexander Dubček, herci Gustáv Valach, František Zvarík, Katarína Kolníková a mnohí ďalší. Naopak, pred sto rokmi nás opustili mnohí veľkani nášho národného života, medzi nimi najmä Pavol Országh Hviezdoslav, ktorému je venovaný rozsiahly životopisný príbeh z pera Tomáša Winklera. V kalendári je aj množstvo iných zaujímavých článkov pripomínajúcich ďalšie výročia, napríklad sedemdesiat rokov od súdneho procesu a následného trestu smrti pre študentov Púčíka, Tunegu a Tesára, osemdesiat rokov od začatia druhej svetovej vojny, tiež viacero pútavých príbehov zo života, akými boli napríklad slovné súboje medzi J. M. Hurbanom a Š. M. Daxnerom či ozajstný súboj medzi M. Schneiderom-Trnavským a M. R. Štefánikom o priazeň Idu Košackej.

Pripomeňme si však iné výročie, ktoré na budúci rok pripadá na 11. júla a mnohí z vás si iste na ten deň spomínajú – päťdesiat rokov od prvého výstupu Slovákov na himalájsku osemtisícovku. Ten deň v roku 1971 stáli na osemtisícovke ako vôbec prví horolezci z východného bloku dvaja Slováci: Bratislavčan Ivan Fiala a Tatranec Michal Orolin. Druhá Gálfyho expedícia ako celkovo piata vyšla na deviaty najvyšší vrch sveta Nanga Parbat (8125), a to z Rakiotského údolia vyše šesťnásť kilometrov dlhou cestou prvovýstupcu Hermanna Buhla, ktorú po Rakúšanovi a našich nik neopakovali.

Ludovít KUSAL

MEDAILÓN

Upúta už svojou dvojmetrovou postavou. Zaujme aj krásne zafarbeným hlasom, životnými skúsenosťami i pohľadom na alternatívne postupy v medicíne. Jednoducho je neprehliadnuteľný. Milan BAHUL, Goran z Jakubiskovej Nejasnej správy o konci sveta, sa 25. septembra doživa

Na scéne i vo filme neprehliadnuteľný herec

šesťdesiatich rokov.

Pôvodne sa chcel stať leteckým mechanikom, no, našťastie, v mladosti navštevoval dramatický krúžok a ten rozhodol o ďalšom smerovaní mladého Bratislavčana. V roku 1983 absolvoval herectvo na VŠMU a po vojne začal svoju hereckú kariéru. Prvým jeho angažmánom bolo Štúdio S a kabaretné predstavenie Fújarová show a Rýchlokurz geniality. Nasledovalo päťročné pôsobenie v divadle Slovenského národného povstania v Martine, do ktorého sa dostal najmä vďaka ponuke zahrať si Mercucia v Rómeovi a Júlii. Po martinskej etape sa vrátil do Bratislavy a spolupracoval s Novou scénou, kde začínal v roku 1989, neskôr s Činohrou SND, kde pôsobil pätnásť rokov.

Hoci ho v posledných rokoch vidieť predovšetkým v seriáloch, jeho repertoár zahŕňa aj filmové úlohy. Pamätáme si ho ako Gorana v Nejasnej správe o konci sveta, kde mu dal možnosť zažiť Juraj Jakubisko. Postavu Daniela Dalíka stvárnil v adaptácii Páralovej knihy Playgirls a kráľa si zahral v rozprávke Jiřího Chlumského O svadobnej krajce. Ako jeden z mála Slovákov sa presadil aj do filmov americkej produkcie, konkrétne sa objavil v Dračom srdci a Frankensteinovi. Neprekážajú mu fyzicky náročné úlohy, čo dokázal napríklad vo filme z horolezeckého prostredia Sagarmatha. Tento film sa točil v reálnom prostredí a kto si ho pamätá, vie, že to nebolo žart.

Účinkoval v rôznych inscenáciách: napríklad v Goldonihom Čerticiach, v dramatisácii Timravinej novely Velké štastie, v Shakespearovej komédii Trojkráľový večer alebo Čo len chcete, v Ionescovej hre Stolický a v iných či v úlohe mentálne zaostatého Lenného v Steinbeckovej adaptácii jeho vlastnej novely O myšiach a ľudoch.

Ludovít KUSAL

HUMORESKA

Nová vláda darovala bankám pár sto miliónov. Banky sa určite rozhodli, že peniaze nepoužijú na odmeny pre svojich riaditeľov. Radšej zdokonalia služby pre zákazníkov. Ako inak. Každé zdokonalenie niečo stojí. Takže zvýšili poplatky. Logické. Napríklad ponúkli občanom možnosť zostavovania finančných plánov. Kto by nevyužil takú veľkolepú službu, keď mu ju zaplatila štedrá vláda cez zrušenie bankového odvodu! A plánovať výdaje treba.

Vila na Azúrovom pobreží, tá bude z októbrového príjmu. Z novembrového si postavíme chatu, samozrejme v národnom parku. V Nizkých Tatrách

už má chatu hocikto. Takže budú to Vysoké Tatry, brehy Štrbského plesa ešte nie sú celkom zastavané. Kamarátom kúpa ostrova v Karibiku nevyšla, pokazila im to

na seba. Môže ich dať na zhodnotenie niektorej finančnej skupiny, to je jedno. Len nech sa nestratia. Alebo nech daniari neprídu na ich pôvod. Ona je šikovná, vysvetlí im to. Ale

nať a nekradnúť? Finančný plán dôchodcu je jednoduchý. Banku na to tiež netreba. Ušetriť na strave. Šetrenie na liekoch by ťažkú situáciu vyriešilo v krátkom čase,

sú tie časy, keď boli zubné protézy a plomby zadarmo.

Črtá sa riešenie na úrovni štátu. Zvýšenie dôchodkov. Kvalitný finančný plán by bol postavený na zjednotení veku, dokedy dôchodca bude dostávať dôchodok. Lebo niektorí dôchodcovia poberajú dôchodky príliš dlho, a tým ukracujú o peniažky ostatných. Otázka je, ako zjednotenie veku dosiahnuť. V parlamentnej demokracii rozhoduje volená väčšina. V našom parlamente už rezonuje potratovala pilulka. Skrátí život embrya. Embryá nemajú volebné právo. Podobne by sa odsúhlasila dôchodcovská pilulka. Skrátla by život dôchodcu v zákonom stanovenom veku. Rovnaký princíp, rovnaký výsledok.

Milan ČASNOCHA MIKŠ

Po potratovej príde dôchodcovská pilulka

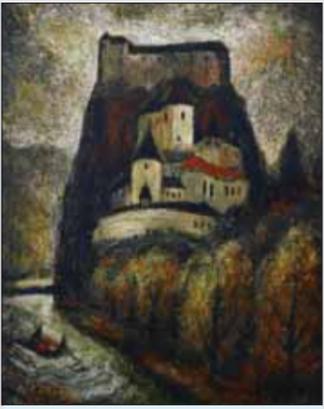
britská vláda. Ostrovov je pritom na predaj habadej, taký lepší je vo Francúzskej Polynézii za sto miliónov dolárov. Dáme si ho ako darček k Vianociam z decembrového príjmu. Určite nebudeme kupovať nejaký šmejdomý ostrovček pri kanadskom pobreží. Aj keď je v ponuke, je tam zima. Apropo, zima. V januári zo desať miliónov hodím manželke, nech si kúpi niečo pekné

toto je jednoduché finančné plánovanie. Banku naň ani veľmi nie je treba. Stačia peniaze.

Zato plánovanie u dôchodcov je vyššia matematika. Príjem rovná sa dôchodok. Dôchodok rovná sa strava, voda, elektrina, kúrenie, nájomné, odvoz smeti, lieky rovná sa tristodvadsať eur. Výsledok rovná sa mínus dvadsať. Kde zoh-

dokonca navždy. Šetrenie na strave je podobný proces s rovnakým koncom, ale dlhšie trvá. O pohreb bezdomovca sa tak či tak musí postarať obec. Niekedy sa hovorilo, že sa môže ísť dotýčny pást. Teraz veľmi nie je kde. Parky v mestách zdvorilo ustúpili asfaltu a betónu. Pásenie koní na betóne sme tu už mali. U dôchodcov na rozdiel od koní nefunguje, nemajú na to zuby. Kde

ČRTA

Janko ALEXY, Oravský hrad, pastel

Národný ALEXY

Janko ALEXY bol významný maliar a spisovateľ. Rozvinul maliarstvo v obrazoch ľudí, inšpirovaných baladickým obsahom ľudových piesní, poézie a legend. Venoval sa rovnako portrétu a krajinomalbe a na podnet Martina Benku sa zamestnal aj na monumentalizáciu Slovenska. Patril k základným osobnostiam slovenskej výtvarnej moderny. Jeho rozsiahle dielo obsahuje okolo tisíc-tristo olejov, pastelov, tempier a kresieb podnietených ľudovou tvorbou, legendami a slovenskou krajinou.

Kompozície pre architektúru a tapisérie vytváral v päťdesiatych rokoch. Veľa vykonal, aby sa uskutočnila rekonštrukcia Bratislavského hradu. Janko Alexy originálne rozvinul maliarstvo v obrazoch, ktoré boli inšpirované z ľudových piesní, aj poézie i legend (Hôrni chlapi, Hori ohník, hori, Pohreb, Bača a smrť, Vatra, Pijú chlapi), z jeho portrétov vynikal portrét Aloisa Kolíska, z krajinomalby Krajinka z Moravy. Významné boli dekoratívne Alexyho pastelové jesennej farebnosti, vyjadrujúce charakter zeme a ľudí (Slovenská madona, Pastierka, Dumanie, Na devianskom cintorine, Rodina, Zátiešie s krčami). V náladových portrétových štúdiách a krajinách prevládala lyrický výraz (Dievčatko, Žena pred zrkadlom). Osobitne sa venoval historickým námetom a archeologickým pamiatkam (Bitka pri Devine, Pribina, Zo starej Bratislavy, Oravský zámok). Výtvarne spracovával jánošíkovú legendu (Jánošík na šibenic, Hôrni chlapi). V šesťdesiatych rokoch v čase rozvoja dekoratívnych výtvarných disciplín uplatnil svoje návrhy na mozaikové okná v budove banky, Divadla P. O. Hviezdoslava a PKO v Bratislave a tkané závesy Jánošíkova družina, Ej, hory, hory čierne. Jeho literárna práca je vyjadrená vyššie dvadsiatimi vydanými knihami. Spoločne s Gejzom Vámošom vydávali literárno-umelecký časopis Svojeť. V rokoch 1924 – 1930 vydal tri knižky krátkych próz Jarmilka, Grófka a Veľká noc, v rokoch 1935 – 1942 tri romány Hurá, Už je chlap na nohách a Dom horí, v ďalších dielach sú beletrizované životné príbehy slovenských výtvarných umelcov, Profesor Klopačka, Život nie je majáles, Ondrejko, Ovocie dozrieva a spomienkovo-dokumentárne spracovanie problematiky rekonštrukcie Bratislavského hradu. Získal výročnú cenu Slovenskej krajiny v roku 1936 za román Už je chlap na nohách v roku 1936. Možno dôsledkom toho vznikajú diela ako Sen hôr, Dámska spoločnosť, Korvínova brána Bratislavského hradu a začína sa venovať historickej tematike zo slovenských dejín ako Pribinov prst, Mojimirova smrť či Bitka pri Devine.

Keďže sa intenzívne venoval záchrane historických a kultúrnych pamiatok, námetom jeho diel sa stávajú prvky historickej architektúry – Čachtice, Hrad Strečno, Spišský hrad a Zvolenský zámok. Za svoje umelecké diela sa stal vlastníkom mnohých významných ocenení aj doma, aj v cudzine. Pochytil ho titulom Národný umelec.

František KLIMO

Významný maliar a spisovateľ Janko ALEXY nás opustil pred päťdesiatimi rokmi

Neľahký výstup až na umelecký vrchol

Jozef SLIACKY – Foto: archív autora

Pred päťdesiatimi rokmi 22. septembra 1970 zomrel maliar a spisovateľ Janko ALEXY. Asi s tisíc-tristo maľbami, kresbami, gobelinmi, vitrážami sa radí medzi najplodnejších slovenských výtvarníkov – národných umelcov. Aj keď už v detstve upútal talentom, hrozilo, že bude pokračovať v rodinnej tradícii a stane sa kominárskym majstrom...

Keď sa začítame do biografie mnohých osobností, ktoré vošli do histórie, dozvieme sa, že ich cesta na výslnie nebola ľahká. Nie inak to bolo aj v prípade maliara a spisovateľa Janka Alexyho, ktorý sa narodil v Liptovskom Mikuláši 25. januára 1894. Jeho prastarý otec pochádzal z Čiech. „Ako kominársky majster pôsobil v Sedlčanoch,“ spomína v knihe Ovocie dozrieva. „Rodina niesla meno Alexius. Keď sa presťahoval do Uhorska a zadovažil si kominársky okres v Turčianskom Sv. Martine, zmenil si meno na Alexy.“

■ KOMINÁRSKE PREDURČENIE

Kominárske remeslo malo v rodine Alexyovcov tradíciu. Jeho otec sa však rozhodol pre iné remeslo, ktoré malo v tom čase naozaj zlaté dno. Vyrábala sedlá a koče. Dvanásťročného syna poslal do Lučenca, kde študoval na gymnáziu a býval u matkinho brata Ferda. I ten sa živil vymetávaním kominov a dúfal, že v sestrinom chlapcovi nájde svojho nasledovníka.

„Myšlienka, že raz prevezmem rozsiahly kominársky obvod v Lučenci, sa mi valila dušou ako ťažký balvan,“ spomína neskôr umelec. Už v detstve sa totiž nachádzal pre kreslenie a maľovanie. Túto záľubu – okrem talentu – znásobovali návštevy u strýka Emila, ktorý mal vo svojom dome portréty starých rodičov i reprodukcie významných maliarov.

Chlapec skúsil kresliť a maľovať. Jeho prvotiny ocenil iný Lipták sochár Alojz Štróbl, rodák z Kráľovej Lehoty, ktorý bol ochotný zabezpečiť mu štúdium na budapeštianskej akadémii. Rodina nesúhlasila, a tak po maturite si našiel ďalšie miesto, ktoré ho nenaplnilo šťastím. Stal sa praktikantom v jednej prievidskej lekární.

„Umyval som pijavice, miešal masť na svrab, vážil otravy, klesal od vysilenia, a ani v noci nebolo odpočinku,“ spomína. „Keď som sa pozrel do zrkadla, samá kosť a koža. A tam vonku samá lúka, samý les. Pri Nitre chlapič ryby chytali, v bojnických kúpeľoch švárna mládež poskakovala v kyslej vode – a ja som jednoducho miešal otravy.“

■ A STAL MALIAROM...

V októbri 1916 prišiel študovať na pešiansku univerzitu filozofiu, ale začiatkom nasledujúceho roka ho

Manželia Alexyovci tvorili osobitý pár aj harmonický umelecký tandem.

napriek problémom so zrakom uznali za schopného brániť vlasť a narukoval do Košíc. Prechladol, čo – ako sa ukázalo – bolo preňho šťastím v nešťastí. V lazarete z dlhého chvíľ modeloval z hlíny a maľoval po drevených stenách baraka. Všímol si to jeden z dôstojníkov a poslal ho do oddielu, v ktorom sa grupovali umelci. Napriek tomu zažil krúšne chvíľe na ruskom i talianskom fronte.

„Vynoril sa mi pred očami strašný pohľad na okolie pokryté mŕtvolami a nevybuchnutými granátmi...“ spomína na zničenú Goriziu, ktorú mal podľa rozkazu namaľovať. „Obyvateľstvo sa rozutekalo a nechalo za sebou len rumoviská svojich domov. Tu a tam ležala mŕtvoľa vojaka, v ruke zbraň, nohy bosé, lebo topánky obyčajne stiahli obhliadači mŕtvol.“

Začiatkom roka 1919 prišiel Janko Alexy do Prahy s pevným rozhodnutím stať sa maliarom. Pomohol mu – ale i iným slovenským študentom – pražský starosta Josef Rotnagl, ktorý sa krátko predtým oženil s dievčinou z úspešnej rodiny Makovických z Ružomberka. Zabezpečil mu lacnejšie bývanie a stravu. Pomohol mu aj brat Gustáv, ktorý mu požičal šesťdesiat tisíc korún na tlač albumu Obrázky zo Slovenska. Knihupec, ktorý vzal albumy do komisionálneho predaja, však skrachoval. Nevyšiel ani pokus

Ignáca Gessaya ponúknuť albumy americkým Slovákom. Napriek tomu Alexy absolvoval polročný študijný pobyt v Paríži a na Slovensko do Bratislavy sa vrátil ako učiteľ kreslenia.

■ PIEŠŤANSKÁ KOLÓNIA

V roku 1927 sa Janko Alexy rozhodol pre profesionálnu umeleckú dráhu. Vytrvalo putoval po Slovensku. Spoločnosť mu robili najmä Miloš Bazovský a Zoltán Palugyay. Maľovali, vystavovali, i niečo predali. Pri prezentácii v Nových Zámkoch sa zoznámil s budúcou manželkou Šárou (*4. novembra 1906 – †1. júna 1978). V mladosti písala básne, neskôr pomáhala manželovi pri tvorbe gobelinov, bola mu inšpirátorkou a povzbudzovala ho v jeho aktivitách pri záchrane umeleckých pamiatok.

Keď vystavoval vo Zvolene, prišiel za ním brat Jozef, kominársky majster v Piešťanoch. „Nevydržíte celý život chodiť po svete, svet musí prísť za vami,“ povedal mu a navrhol, že mu pomôže zriadiť v Piešťanoch umeleckú kolóniu, veď slávne kúpeľné mesto je tým pravým oknom do sveta. Podporu našiel u správy kúpeľov i u riaditeľa Ľudovíta Wintera, ktorý síce nechápal krútil hlavou, keď si Alexy vybral pozemok na okraji mesta, a nie niekde v rušnom centre, kde by boli umelci na očiach kúpeľných hostí, ale konečné rozhodnutie nechal na Alexyho. Koló-

nia sa rozrástla, prišiel Jozef Kollár z Banskej Štiavnice, Ladislav Čemický z Liptova i ďalší výtvarníci, ale po piatich rokoch sa musel Janko Alexy s Piešťanmi rozlúčiť a s manželkou sa vrátil do Bratislavy.

Napriek tomu práve tridsať rokov minulého storočia boli najplodnejším tvorivým obdobím Janka Alexyho. Svojím dielom sa zaradil medzi zakladateľov slovenskej maliarskej moderny. Môžeme sa o tom presvedčiť vo viacerých galériách.

■ ZÁCHRANCA HRADU

Už od študentských čias sa Janko Alexy zaujímal nielen o výtvarné umenie, ale z poznámok a zo spomienok koncipoval drobné prózy, črty, poviedky, ba napokon si trúfol i na romány. Celkovo sa dostalo k čitateľom vyše dve desiatky jeho kníh. Debutoval v roku 1924, keď mu Matica slovenská vydala zbierku Jarmilka. Objavila sa v nej aj novella Náš strýko, ktorou sa chcel zavďačiť strýkovi Emilovi, ale... „Zvečnil som ho priamo podľa prírody,“ spomína. „Strýko mal dojem, že v novelke, ináč vrúcneho a srdečného tónu, je vystavený na posmech verejnosti. Ako som sa dozvedel, po celé mesiace zúrili proti mojej trúfalosti a netaktosti. Bolela ma strata milých možností posedieť si v jeho včelíne, vo filagórii a pri potôčku konča záhrady.“ Napriek tejto zlej skúsenosti Alexy pokračoval v realistickom kreslení postáv a postavíček, s ktorými sa stretával v detstve, počas štúdií, ako vojak a na cestách po Slovensku. Vari najmotívnejšie opísal príbeh Ondrejka, chlapca, panského sluhu, ktorého už nemohol namaľovať, lebo zomrel v neľudských podmienkach doby, v ktorej žil. Alexyho črtám zo života však nechýba štipka humoru, čo ich robí čitateľsky príťažlivými.

Pri spomienke na Janka Alexyho, ktorého päťdesiate výročie úmrtia si práve pripomíname (†22. septembra 1970), nemôžeme obísť jeho neúnavné úsilie o záchranu historických pamiatok, najmä slovenských hradov a zámkov. V tomto smere je známy predovšetkým jeho neutíchajúci boj za obnovu Bratislavského hradu, čo sa napokon stalo realitou. Aké boje pritom musel zvládať, dozvedáme sa z jeho poslednej knižky Tam ožila sláva.

Chatár a nosič Laco KULANGA – legenda Vysokých Tatier

Keď sú slová zbytočné...

Eva SISOVÁ – Foto: archív

Vysokohorskí nosiči sú jedineční. Nikde inde v Európe ich nemajú toľko ako u nás. Nakoniec aj Ministerstvo kultúry SR vysokohorské nosičstvo zapísalo do reprezentatívneho zoznamu nehmotného kultúrneho dedičstva Slovenska. A taký bol aj skromný Laco KULANGA. Patriot Slovenska, ktorý 14. septembra 2020 opustil svoje Vysoké Tatry a odteraz sa na ne bude pozeráť zhora.

Miloval prírodu, miloval ťažkú prácu a adrenalín, ktorý ho posúval aj k rekordom.

Životný príbeh Laca Kulangu, vysokohorského nosiča, chatára na Skalnatej chate, sa odvíja od jeho mladých rokov. Atletika ho pohltila natoľko, že nevynechal nijaké preteky. Neskôr začal chytáť v bránke za hokejový klub Vítkovice.

Horský nosič Laco Kulanga bol známy svojimi úžasnými rekordmi. Prvý vynášku zvládol ako devätnásťročný a vybrala s ňou na Chatu kpt. Nálepku (dnes Zamkovského chatu). Nemať problém naložiť si prvých osemdesiat kilogramov a pravidelne vynášať tovar na Téryho či Zbojnickú chatu. Aj v nedávno sme ho mohli

NOSIČSKÉ REKORDY

- Nosičom: od roka 1968 do 14. 9. 2020
- Chatár: prešiel Zbojnickou, Téryho, Zamkovského chatou, od roka 1995 bol chatárom na Skalnatej chate
- Rekordy:
 - 1998 – zo Skalnatej chaty (1 725 m n. m.) na stanicu Štart zniesol 211 kg, absolútny nosičský rekord
 - 1976 – z Hrebienka na Téryho chatu (2 015 m n. m.) vyniesol 151 kg
 - 1977 – z Hrebienka na Zbojnickú chatu (1 960 m n. m.) vyniesol 141 kg
 - 1993 – z Hrebienka na Zamkovského chatu (1 475 m n. m.) vyniesol 207,5 kg

stretnúť na ním zrekonštruovanej Skalnatej chate s krošňou na chrbte.

Odišiel človek, ktorý celý život prežil v horách a Vysoké Tatry poznal z každej strany, v každom ročnom období po celých sedemdesiatjedem rokov. Ako často hovoril: „Nenosím kvôli tomu, aby som nosil veľké váhy. Robím to kvôli sebe.“ Toto zamyslenie vychádzalo z jeho spôsobu života. Pri oslave päťdesiatky si daroval knihu Skalnatý sen. V nej píše o svojej životnej ceste, ktorá ho spojila s rodinou, so synom Paľkom, s horami a jeho vzťahom k noseniu. Mnohí filmári nakrútili s ním nejaký film, sám prešiel veľa krajín sveta, mal otvorenú náruč, ľudskosť, ako aj ochotu pomáhať i zažiť veselé chvíle.

„Mám pocit, že nie je nič krajšie, ako môcť každý deň sledovať veľké divadlo prírody. To sa nedá opísať. Také zážitky ako vynáška na Téryho chatu, pričom v doline ma už zavrtili kamzíky a svište, to zostane v človeku natrvalo,“ povedal nosičský rekordér. Bez Laca to bude už iné. Bude chýbať nielen nám, ale aj horám. Bude nám chýbať so svojou osobitosťou a ľudským rozmerom. Verme, že vždy, keď vstúpime do hôr, budeme spomínať jeho meno.

Jozef Miloslav BAŠISTA, významný dlhoročný matičiar jubiluje

So srdcom otvoreným pre umenie

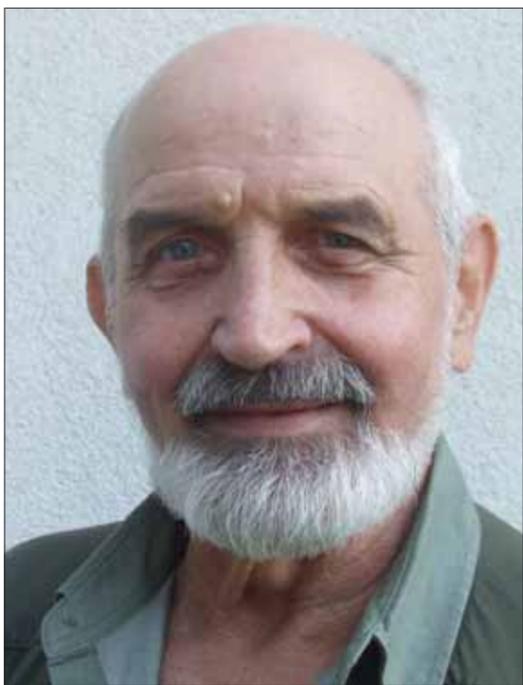
Anton METEŇKO – Foto: archív autora

Jozef Miloslav BAŠISTA (*29. 8. 1945 Michalovce) – takto je zapísaný v krstnom liste, mená mu dal otec po jednom z najvýznamnejších Slovákov, najstarší syn Anny Bašistovej, rod. Cvekovej, známej košickej matičiarke, o ktorej sme pred časom priniesli v SNN profil. Ako dlhoročná inšpicientka a herečka činohry Štátneho divadla v Košiciach vodievala matka svojich synov aj do divadla na javiskové skúšky a generálky. Keď boli starší i na poobedňajšie a večerné predstavenia.

PROFIL MATIČIARA

Najmä najstarší syn, u ktorého rodičia vycítili viacstranný talent, už od malička rád chodieval na baletné, operetné, činoherné aj operné predstavenia. S úžasom sledoval scénografie, nádheru kostýmov a masiek, očarujúcu hudbu a spev, pohybové umelecké vyjadrenie alebo činoherné bravúrne výkony. Tam sa poznal s takmer všetkými staršími i mladšími činohernými hercami a herečkami, spomedzi ktorých mu najviac rezonujú v pamäti Ivan Rajniak, Vlado Durdík mladší, Andrej Hryc, Edo Vítek, Ľubo Záhon, Eva Večerová a z režisierov Oto Katuša. Najmä tam Miloš, ako ho familiárne doma volali, takto získaval prvé poznatky o umeleckej tvorbe. Absolvent známeho košického Gymnázia na Šrobárovej ulici (vtedy SVŠ) skončil vysokoškolské štúdium na FF UPJŠ v Prešove v odbore výtvarná výchova – ruský jazyk.

Ako výtvarník pôsobil J. M. Bašista dlhé roky na Orave. Významnou mierou, spolu s ďalšími kolegami výtvarníkmi z Tesly Orava, prispel k propagácii československého elektropriemyslu, a zvlášť televízie na

Majstrovstvách sveta v alpskom lyžovaní v roku 1970 na Štrbskom plese, odkiaľ sa po prvý raz vysielalo zo Slovenska do celého sveta vo farbe na farebných televízoroch vyrobených v Tesle Orava.

■ TVRDOŠINSKE TALENTY

Ako pedagóg pôsobil na Gymnázium Martina Hattalu v Trstenej a ako vedúci výtvarného odboru Ľudovej školy umenia v Trstenej. Mnohé úspechy v žiacich výtvarných súťažiach sú zviazané s jeho osobou. Jeho desiatich žiakov sa stali profesionálnymi výtvarníkmi, ktorí sa hrdo hlásia k začiatkom vo výtvarnom odbore ĽŠU v Trstenej a k svojmu učiteľovi. J. M. Bašista bol účastníkom

mnohých plenérov, Výtvarný Tvrdošín nesie jeho rukopis. Sám sa však považuje za výtvarníka, maliara amatéra. Zameral sa najmä na krajinky, takmer všetky svoje diela rozdal.

Najplodnejšie obdobie výtvarníka J. M. Bašistu vrcholilo v čase, keď pôsobil jedenásť rokov ako riaditeľ Mestského kultúrneho strediska v Tvrdošine. Jeho priateľmi sa stali napríklad významný slovenský akademický maliar Milan Luluha, sochár a maliar Štefan Pelikán z Lietavskej Lúčky, Mirko Metod Milan z Košíc, Július Koller a Květa

Fulierová z Bratislavy, Ignác Kolčák, rodák zo Sihelného na Orave, a jeho manželka Běla Kolčáková, pôvodom z Prahy, akad. maliar Ján Kudlička z Ružomberka.

Všestraná činnosť MKS Tvrdošín pod jeho vedením bola samozrejmosťou. Pod vplyvom Scénickej žatvy bolo obnovené ochotnícke divadlo v Tvrdošine. Na Orave majú dlhoročnú tradíciu podujatia ako Hviezdoslav Kubín, Gorazdovo Námestovo, Trstenskú kridlovku. Ani tvrdošinske MKS nechcelo zaostať. Od začiatku sa podieľalo na organizovaní podujatia Folklórne Oravice a organizuje ho dodnes. Bolo spoluorganizátorom prehliadky sloven-

ských ľudových hudieb Staré nôt mladých strún.

■ SKÚSENÝ ORGANIZÁTOR

Skúsený pedagóg J. M. Bašista sa neskôr stal riaditeľom ZUŠ v Tvrdošine. Po úspechoch vo výtvarnej oblasti sa výrazne presadil aj vo sfére hudby najmä ako organizátor. Nová hudobná súťaž Koncertný akordeón nesie jeho pečať od výtvarného návrhu emblému súťaže cez jej štatút až po organizačno-technické zabezpečenie, propagáciu.

Jozef Miloslav Bašista sa osvedčil aj ako spevák ľudových piesní a hudobník. V roku 1999 vyšlo CD Do hory ma poslali, na ktorom Bašista ako spevák naspieval šesť z dvanástich ľudových piesní. Dlhé roky pôsobil v už zaniknutom folklórnom súbore Spiežovec (Tvrdošín). Jeho veľkou láskou je hra na fujare.

■ V RADOCH MATIČIAROV

Už po príchode na Oravu sa Jozef Miloslav Bašista skontaktoval s matičnými činovníkmi. Mladomanželia Bašistovci sa spriatelili s rodinou PhDr. Viliama Mruškoviča, ktorý zastával funkciu zástupcu riaditeľa trstenského gymnázia. Neskôr sa Viliam Mruškovič aj s rodinou presťahoval do Martina, prvého augusta 1972 nastúpil do funkcie vedeckého tajomníka Matice slovenskej a po niekoľkých rokoch sa stal správcom Matice slovenskej, kde zotrval až do výmeny vedenia Matice slovenskej po novembri 1989. Bašistovci rodinu navštevovali i v Martine. Aj na podnet Dr. Mruškoviča obnovil matičný brat J. M. Bašista svoje členstvo v Matici. Založil, resp. obnovil činnosť Miestneho odboru MS v Tvrdošine a ako jeho zvolený predseda dlhé roky zastupoval hornú Oravu v Krajskej rade MS v Žiline.

Rôznorodá činnosť Jozefa Miloslava Bašistu by si zaslúžila aj väčší priestor prezentácie. Aj keď roky pribúdajú a ubúda síl a aktivít, z Jozefa M. Bašistu sa stal húževnatý lazník kopaničiari, odkázaný sám na seba v Bošáckej doline pod Lopenikom. Nuž, nech sa mu tam darí!

MATIČNÉ DEPEŠE

Pomoc pre krajanov v Rumunsku

Ako informovalo OZ Cyrilometodiada prostredníctvom svojej predstaviteľky Daniely Suhej otec Ioan Gondec z farnosti Beša v okrese Levice prosí o pomoc pre slovenské deti a ich rodičov v Rumunsku, ktoré by mali tvoriť najmä školské potreby – zošity, perá, ceruzky, štetce, farbičky, vodové farby, školské tašky, detské knihy, lopty a čo darovia uznajú za vhodné. Do domácnosti sa zídu trvanlivé potraviny – cukor, olej, strukoviny, ryža, cestoviny, konzervy a ďalšie podobné produkty. Menší balíček možno zaslať na adresu: o. Ioan Gondec, RKFÚ Beša, č. 100, 935 36 Beša. V prípade, ak by sa podarilo zhromaždiť väčšie množstvo potravín a školských potrieb, otec Ioan môže prísť po ne autom. Bližšie informácie získate u Daniely Suhej, tel. 0907 817 323; mail: daniela.sucha@cyrilometodiada.sk.

Heligonkári v náhradnom termíne

Podujatie Echo heligónky, ktoré zvyčajne býva začiatkom mája, organizátori z MO Matice slovenskej vo Valči a obec Valča pripravujú v náhradnom termíne 26. septembra 2020 o 14. hodine v športovo-rekreačnom areáli Dielec vo Valči. Na ôsmom ročníku sa predstavia heligonkári z rôznych regiónov Slovenska, medzi známejšími napríklad účastníčka tohorodnej súťaže Zem speva Karin Smolková zo Zázrivej, Katka a dedko Kubačákovi z Turzovky a ďalší známi. Oživením bude vystúpenie baču Františka Lizáka zo Stropkova so svojimi synmi v krochop. Pre návštevníkov bude zabezpečené občerstvenie a guláš.

Alfa patrí Šusterovi

Výstavná sála Alfa, centrálny prezentačný priestor v košickom Kultúrnom parku – Kasárňach, patrí po tieto dni jubilujúcemu členovi Umeleckej besedy slovenskej čerstvému šesťdesiatnikovi Vladimírovi Šusterovi, ktorý tu predstavuje výber zo svojej celoživotnej tvorby. A treba povedať, že s mimoriadnym úspechom. Umelec, ktorý žije a tvorí v Nižnej Myšli, sa vyprofiloval na popredného predstaviteľa geometrizujúcej abstrakcie, ale v jeho akrylových maľbách nie je iba spontánny záznam pocitov a výtvarných meditácií. Popri kultivovanom čistom farebnom vyžarovaní jeho obrazov a uvážlivých kompozíciách vo vystavenom súbore návštevníkov zaujme aj presvedčivým zvládnutím figurálnych motívov, najmä z oblasti športu, a kombináciou imaginatívno-realistických prvkov do fantazijných rovin výtvarnej výpovede. Výtvarník pripravil túto svoju prierezovú tvorivú bilanciu v spolupráci s kurátorkou Mgr. PhDr. Martou Hučkovou-Kociánovou.

Sládkovič v Hrochoťi

Matica slovenská v spolupráci s Cirkevným zborom ECAV na Slovensku Hrochoť pozýva na spomienkové podujatie pri príležitosti 200. výročia narodenia štúrovského básnika Andreja Sládkoviča. Podujatie sa uskutoční 4. októbra 2020 v evanjelickom kostole Hrochoť o 11.00 hod. Cieľom podujatia je pripomenúť si Andreja Sládkoviča ako matičiaru a evanjelického kňaza. Po evanjelických službách Božích v kultúrnom programe účinkujú: herec a recitátor Juraj Sarvaš, FS Hrochoťan, DFS Hučava a OZ Kruchoť.

Prípravuje Emil SEMANCO

Vydarený spomienkový akt na hrdinov SNP

V Žehni si uctili pamiatku padlých

Sláva JURKOVÁ, riaditeľka D MS v Prešove – Foto: Miroslava ŠEVČOVIČOVÁ

Na svojom prvom tohtoročnom podujatí sa stretli a spojili matičiari zo Žehne s obyvateľmi tejto šarišskej obce v Slánskych vrchoch, aby si spoločne uctili pamiatku padlých v Slovenskom národnom povstaní. Podujatie organizovali MO MS v Žehni v spolupráci s D MS v Prešove a uskutočnilo sa za podpory Matice slovenskej a obecnej samosprávy.

V úvode podujatia zaznela hymna SR a po nej nasledovali slávnostné otvorenie a prihovory organizátorov. Starosta obce Žehňa Ing. S. Lipták im poďakoval za prípravu takýchto podujatí, ktoré sú prínosom nielen pre občanov obce, ale aj pre širokú verejnosť, lebo prinášajú potrebné poznatky a prehľad o našich dejinách. Po prejavoch program vyplnili dobrovoľníci, ktorí sa venujú vo svojom voľnom čase vojenskej histórii. Do Žehne prišli členovia oddielu Gvardija, ktorý tvoria hencovskí matičiari. Popri čestnej strážii pripravili prehliadku dobového arzenálu, čo bolo magnetom najmä pre deti, ktoré sa tiež mohli povoziť na historickej vojenskej motorke. Mnoho zaujímavosti sa dozvedeli aj o SNP, o výstroji, výzbroji a uniformách, ktoré im priblížil vedúci OP Vranov nad Topľou M. Gešper. Po zotmení ako symbolická pocta padlým v SNP sa rozohrala vatra

Podujatie na radosť organizátorov navštívilo mnoho mladých ľudí, rodín a myšlienka odovzdávania poznatkov o slovenskej histórii mladšej generácii sa aj týmto podujatím naplnila. Veríme, že MO MS v Žehni

Školákov zaujali najmä militárie.

bude aj naďalej takým aktívnym, ako to od minulého roku dokazuje. Poďakovanie patrí všetkým dobrovoľníkom, členom MO MS v Žehni, obci Žehňa aj všetkým sponzorom, ktorí akokoľvek prispeli na toto vydarené podujatie. Už teraz sa členovia tešia na podujatie v budúcom roku.

Hudobný odbor Matice slovenskej
Miestny odbor Matice slovenskej v Brezne
Cirkevný zbor ECAV na Slovensku v Brezne

Festival speváckych zborov Matice slovenskej

3. októbra 2020, 13.00 h
Evanjelický a. v. chrám Boží
Brezno

Celoslovenská nesúťažná prehliadka speváckych zborov so zameraním na národné a sakrálné piesne. Na prehliadke budú zastúpené takmer všetky regióny Slovenska. Upozorňujeme na povinnosť dodržiavať hygienické opatrenia Úradu verejného zdravotníctva (rúško, dezinfekcia rúk a ďalšie podľa pokynov organizátora). Na podujatí bude vyhotovovaná foto a video dokumentácia.

OČAMI MATIČIARA

Mladí matičiari vo Zvolene organizujú beh na počesť letcov v Slovenskom národnom povstaní. Myšlienka na takéto podujatie vznikla dávno a po jej realizácii sa v našom meste formuje nová tradícia. Primeraným a súčasnosťou prijateľným spôsobom sa usiluje predstaviť históriu Slovenského národného povstania tam, kde sa zrodila – v malej mestskej časti Zolná.

Na počesť letcov

Podujatie, o ktorom je reč, sme venovali 1. česko-slovenskému stíhacemu pluku, ktorý počas dramatických dní po vyhlásení SNP priletel na vtedy poľné, dnes neexistujúce letisko. Na pamiatku po ňom zostalo len krídlo – pamätník povstaleckým letcom SNP v Zolnej, kde 17. septembra 1944 na lúčkach južne od obce pristálo dvadsaťjeden stíhacích lietadiel. Práve ony tvorili letku na bojové vzlety a súbory vo vzduchu aj na zemi počas povstania proti nemeckým nacistom, ktorých bolo presne 573.

„Mnohí z nás už zabudli, no my nechceme,“ tieto slová ako prisaha zazneli z úst predsedu OMM Zvolen počas príhovoru na otvorení behu pri príležitosti sedemdesiateho šiesteho výročia SNP. Odbor Mladej Matice Jozefa Kozáčka vo Zvolene pri príležitosti tohto výročia zorganizoval Beh na počesť letcov SNP so symbolickým začiatkom o 17.09 hodine. Symboliku v sebe obsahovali aj jednotlivé trate. Hobby beh bol na vzdialenosť 1,9 kilometra a hlavný beh mal dĺžku 4,4 kilometra. Aj napriek obmedzujúcim epidemiologickým opatreniam sme podujatie zdarne zorganizovali. Účastníkov bolo skoro dvojnásobne viac ako minulý rok. Na štarte v Zolnej bolo šesťdesiatpäť bežcov. Záujem bol potešiteľný, aj dobrovoľný výťažok z neho. Vybírali sme vyše sto eur na rekonštrukciu pamätnej izby v Zolnej.

Pre odbor bolo ľahké začať pred rokom organizovať nové podujatie. Sloveso vytrvať, znamenalo skúšku. My ako odbor Mladej Matice sme ju úspešne zvládli. Dostali sme mnohé pochvaly od vicepredidenta únie vojnových veteránov, rodákov zo Zolnej, alebo od samotnej primátorky mesta Zvolen. Sme radi, že sme to zvládli. Odkaz po bojových letoch ani po sedemdesiatich šiestich rokoch nezanikol. Vytrvá. Bude ho našou zásluhou šíriť aj nová pamätná tabuľa...

Ondrej BARANEC

Horehronskí matičiari na pulze doby: Aj keď nemáme zbrane, nie sme bezbranní

Milujte slobodu ducha, činy nezávislé!

Text a foto: Marek LOCEK

„Slovenský národ je malým národom, ale nie takým malým, aby bol zanedbateľným, a nie takým veľkým, aby mohol byť voči sebe ľahostajným.“ Posledné tri mesiace sa ozývajú kritické hlasy na súčasnosť a budúcnosť Matice slovenskej akoby v duchu „byť či nebyť“. Ministerstvo kultúry SR, ktoré už so svojim názvom má reprezentovať kultúrnosť či rozvoj povestného „Slavme slavnú slávu Slávúv slavných“, vyvoľáva nové vášne o „pravom“ poslaní a smerovaní tejto inštitúcie milovníkov národa a života slovenského.

Z matičných dejín poznáme viaceré pramene, ako mestá či jej kultúrna elita stáli na pulze doby, reagovali na dobové pomery a kultúrnu politiku. Často v neľahkých podmienkach dokázali bojovať za ideály slobody a demokracie, prebúdzať a rozvíjať myšlienky národa, vlastenectva a humanity.

Na príklade matičného hnutia v Brezne môžeme pozorovať, ako sa tradičné „národ seba“ stalo členom i sympatizantom viac ako heslo, považovali ho za náplň života. Prevažne učiteľskej i osvetovej verejnosti (Ladislav Bartko, Ján Grexa, František Kreutz, Július Jorčík, Anna Fábryová, Ivan Gallo, ako aj expredsa MO MS Július Petráš) neboli ľahostajné veci národné a v polovici šesťdesiatych rokov 20. storočia sa zapája do obrodného a demokratizačného procesu.

Na jar 1968 zvoláva Muzeálna rada Horehronského múzea v Brezne (s predsedom Rudolfom Žilinkom a podpredsedom Františkom Kreutzom) schôdzu bývalých funkcionárov Miestneho odboru MS. Vzniká prípravný výbor, ktorý si kladie za cieľ obnoviť matičné hnutie po rokoch útlmu a zlikvidovania činnosti v celoslovenskom meradle (1953). Pamätného 28. mája

1968 dochádza k oživeniu miestneho odboru – uskutočňuje sa zakladajúce zhromaždenie a Brežňania sa hlásia do Matice s heslom na príhlaške od spisovateľa a národovca Svetozára Hurbana Vajanského: „Milujte krásu, vzlet, vysoké mysle, slobodu ducha, činy nezávislé!“

Roky ukázali, že MO MS v Brezne mal slovo aj v ostatných prelomových časoch ponovembrového obdobia – usiloval sa odtabuizovať osobnosť M. R. Štefánika a inicioval prinavrátenie jeho sochy na breznianske námestie, sadil lipku slovenskej štátnosti a prostredníctvom početných prednášok, spomienkových kultúrnych večerov i vlastivedných exkurzií zveľadoval

naďalej ideály svojho rodáka, evanjelického kňaza a prvého podpredsedu MS. Udržoval tiež kontinuitu s predchádzajúcimi generáciami, keďže Brezno malo byť pôvodne sídlom Matice. Priazeň Jána Čipku, Sama Chalupku či Gustáva Kazimíra Zechentera-Laskomerského, ako i viaceré zlatkové a grajciarove zbierky horehronského ľudu na základinu národného spolku svedčia, že Matica živo spájala národné sily a šírila kultúrno-buditeľské potreby. Ako registruje Oto Baldovský, dlhoročný kronikár miestneho odboru: „Matica slovenská od prvých dní dokumentovala, že je vždy s národom, je nezniteľná, veď z vôle ľudu bola znovuzrodená – obnovená. Tak to bolo v rokoch 1919, 1968 aj 1989.“

V roku 2019 si miestni matičiari pripomenuli sté výročie od založenia, a to opäť slovami Karola Kuzmányho, ktoré sú aktuálne dodnes: „Ak chcete ďalej prísť, ako my dôjdeme, / Treba vám viac vedieť, ako čo my vieme, / Treba vám vrúcnejšou vierou sa zapáliť, / Treba vám smelosťou väčšou sa presláviť, / Treba vám viac práce, viac trepezlivosti, / Viac čistoty srdca v svätej nevinnosti; / Lebo po čom túži človek, tomu slúži...“

Nezabúdajme na tých, ktorí národ zobudili rečou činov

Matičiari si ctia Štúrova rodinu

Text a foto: Jana POLÁKOVÁ

Miestny odbor Matice slovenskej v Trenčíne do svojej činnosti od Roka Ľudovíta Štúra pred piatimi rokmi zahrnul aj starostlivosť o hrob matky Ľudovíta Štúra Anny Štúrovej, rodenej Michalovej, a Jána a Karola Štúrovcov na trenčianskom evanjelickom cintoríne. August je tak mesiac, v ktorom sa stretávajú a pripomínajú si nielen rodinu Štúrovcov a ich vzťah k Trenčínu, ale aj význam osobnosti Ľudovíta Štúra a jeho úsilie žiť, pracovať a obetovať sa pre národ.

Trenčianski vlastenci pri hrobe Anny Štúrovej

Prijemné ráno vo štvrtok 27. augusta, padajúce listie, očistené hroby a čerstvo pokosené plochy okolo náhrobníka Janka a Karola Štúrovcov. Všetko to umocnilo slávnostnú, skoro rodinnú atmosféru a radosť zo stretnutia po obmedzeniach stretávania pre pandémiu koronavírusu.

Na úvod predniesla podpredsedníčka MO MS Jana Poláková báseň L. Štúra Pri matkinej mohyle a predsedníčka MO MS v Trenčíne Anna Prnová privítala prítomných

a hostí: tajomníka MO Mateja Mindára, dozorcú cirkevného evanjelického zboru Bc. Milana Samáka, Ing. Margitu Ivaňičkovú, dlhoročnú členku MO MS a predsedníčku trenčianskej odbočky Spolku slovenských spisovateľov, dlhoročných aktívnych členov Mgr. Máriu a Ing. Ivana Kubelovcov, Mgr. Oľgu Milošovičovou, Mgr. Annu Jamborovú, Martu Malánikovou zo spoločnosti M. R. Štefánika v Trenčíne, členku LK Omega Mgr. Lýdiu Šimkovú a vedúcu klubu kresťanských seniorov Mgr. Annu Plánkovú. V príhovore zaznel apel najmä mladšej generácii, že nesmieme zabúdať na tých, ktorí prebudili národ rečou činov. Rodina Štúrovcov a najmä Ľudovít Štúr k takým osobnostiam patrili.

Na trenčianskom evanjelickom cintoríne je náhrobník najmladšieho brata Ľudovíta Štúra Jána a jeho syna Karola. Tento rok v septembri uplynú stopäťdesiat rokov od úmrtia Jána Štúra. Mal zo všetkých detí najrušnejší život a ako jediný sa dožil vysokého veku – sedemdesiatich ôsmich rokov. Od študentských čias

bol literárne a publicisticky činný. V poslednom roku štúdia na gymnáziu v Bratislave pomáhal redigovať Slovenské národné noviny. Po liptovsko-mikulášskom zhromaždení, keď musel Ľudovít Štúr utiecť do Prahy, ich redigovanie s pomocou Ľudovíta Dohnányho dokončil. Ján Štúr sa ako dôstojník zúčastnil na všetkých troch výpravách slovenského povstania. Historicky najcennejšie sú jeho Rozpomienky na brata Ľudovíta, ktoré sa zachovali v rukopise. Jánov najmladší syn Karol sa po štúdiách práva usadil v Trenčíne, pôsobil ako advokát a verejný činiteľ. V roku 1819 založil a redigoval Trenčianske noviny. Spolu s Annou Štúrovou našiel miesto posledného odpočinku na trenčianskom cintoríne aj synovec kodifikátora spisovnej slovenčiny advokát, verejný notár a evanjelický kňaz Karol Štúr, signatár Deklarácie slovenského národa. Škoda, že mnohí obyvatelia Trenčína si neuvedomujú, aká významná osobnosť žila a pôsobila v ich meste. Ľudia ako Karol Štúr si určite zaslúžia pozornosť.

ČITATEĽSKÁ SÚŤAŽ

V SNN č. 36/2020 sme v našom pravidelnom kvíze uverejnili súťažnú otázku, ktorá súvisela so škandalóznym koncom nášho futbalového majstra Slovana Bratislava v Lige majstrov, kde ho nevyradil súper, ale vírus. Pýtali sme sa na krajinu, kde sa to stalo, aj na názov futbalového klubu, ktorý vlastne porazil nášho majstra karanténymi opatreniami spojenými s aktuálnou pandémiou ochorenia Covid-19. Správna odpoveď mala znieť, že tím futbalovým trpaslíkom bolo mužstvo z Faerských ostrovov Kl Klaksvík. Spomedzi správnych odpovedí sme vyžrebovali týchto výhercov: Roman Kuzma, Bratislava; Ivan Šarkan, Martin; Július Jančo, Lubochňa.

• V tomto roku a aj v tomto vydaní SNN sme viackrát spomínali jubileum Spolku sv. Vojtecha i významného národovca spojeného s jeho založením. Napíšte nám sídlo spolku aj meno muža, ktorý sa zapísal ako zakladateľ SSV do jeho dejín.

Svoje odpovede nám posielajte na redakčné kontakty našej administrátorky Ľubici Rišiaňovej do vydania najbližších SNN.

(se)

PRIPOMÍNAME SI

26. septembra
v roku 1893 v Chicagu založili americkí Slováci Maticu slovenskú v USA

27. septembra
– pred sto osemdesiatimi rokmi otvorili prvú konskú železnicu na Slovensku a v Uhorsku medzi Bratislavou a Svätým Jurom v dĺžke 15,5 kilometra (1840); o rok neskôr sa konská železnica (a koľajová doprava vôbec) začala využívať v mestskej hromadnej doprave, a to v Košiciach

28. septembra
– pred sto deväťdesiatimi rokmi sa v Bratislave konala posledná korunovácia (1830), keď arcibiskup Alexander Rudnay korunoval za uhorského kráľa Ferdinanda V. Habsburského; práve jemu boli adresované 11. mája 1848 Žiadosti slovenského národa, ktorý ho v dokumente oslovil ako „nášho kráľa a pána vo Viedni“

– pred päťdesiatimi rokmi sa narodil futbalista Jaroslav Timko (1965); bývalý útočník, ktorý v slovenskej a českej lige odohral vyše dvestopäťdesiat zápasov, majster Česko-Slovenska (1992) i majster Slovenska (1994, 1995)

– pred sto tridsiatimi rokmi sa narodil kňaz Miron Petrašovič (1890 – 1959); po kňazskej vysviacke bol ustanovený za správcu farnosti Stročín (okr. Svidník), kde pôsobil päťnásť rokov do roka 1928, neskôr bol správcom farnosti v Prešove, kde ho v roku 1950 príslušníci bezpečnostných zložiek štátu zatkli, následne bol internovaný v Tábore nútených prác v Novákoch

– pred sto desiatimi rokmi sa narodil kňaz dominikán Pius Ján Krivý (1910 – 1981); bol prenasledovaný v súvislosti s komunistickou tzv. Katolíckou akciou, keďže v kostole ako jeden z mála kňazov odvážne tmočil obsah štátom zakázaného pastierskeho listu, namiereného proti nej

29. septembra
– pred osemdesiatimi rokmi ročník vysvätil mukačevský biskup Alexander Stojka Chrám Svätého Ducha v Michalovciach (1935)

– pred sto rokmi sa narodil etnograf a folklorista Ján Lazorík (1920 – 2015); diapazón jeho pôsobnosti bol veľmi široký, Lazorík bol aj pedagóg, zberateľ, archivár, fotograf, spisovateľ, širiteľ používania nárečí, botanik a šľachtiteľ odrôd

– pred štyridsiatimi rokmi ročník zomrel básnik a prekladateľ Pavol Horov (1914 – 1975); šéfredaktor vydavateľstva Slovenský spisovateľ, v rokoch 1953 – 1964 riaditeľ vydavateľstva Slovenský spisovateľ, spomeňme jeho básnické zbierky Básne, Poézia, Šla tade žena, Zemlinské variácie

2. októbra
– pred šesťdesiatimi rokmi ročník sa narodil politik Ján Gabriel (1955), bývalý poslanec parlamentu za HZDS, bol v skupine jedenástich poslancov pod vedením Vojtecha Tkáča, ktorí vystúpili z HZDS a založili novú politickú stranu Ľudová únia

– pred dvadsiatimi rokmi zomrel archivár, historik a filológ Michal Kušík (1915 – 2000); bývalý riaditeľ Štátneho ústredného archívu v Bratislave, externe prednášal na Filozofickej fakulte študentom archívniectva stredovekú latinčinu a teóriu archívniectva (archivistiku), zakladateľ slovenskej archívnej vedy a spolutvorca archívnej organizácie na Slovensku

– pred päťnástimi rokmi zomrel akademický maliar Orest Dubay (1919 – 2005); patril medzi najvýznamnejších slovenských grafikov 20. storočia

Ludovít KUSAL

vydavatel.sk

SLOVAKIA ONLINE

.tasr.